

Osoby

ZDENĚK BERGMAN, hlavní projektant, asi padesátiletý

LUISA, architektka, asi čtyřicetiletá

ALBERT, architekt, asi pětadvacetiletý

KUZMA PLECHANOV, architekt

ULČ, architekt

MACOURKOVÁ, architektka

RENATA, sekretářka, asi dvacetiletá

TAJEMNÍK

PRVNÍ INSPEKTOR

DRUHÝ INSPEKTOR

PRVNÍ DELEGÁT

DRUHÝ DELEGÁT

PRVNÍ ŽENA

DRUHÁ ŽENA

Dějištěm

celé hry je vstupní síň jakéhosi středověkého hradu, která je — zcela přirozeně — i hlavním místem vzájemného setkávání zaměstnanců projekčního ateliéru, který je v tomto hradě dočasně umístěn a jehož úkolem je projekčně připravit asanaci podhradí, respektive starého městečka, které tento hrad obklopuje. Pracovníci ateliéru mají v komnatách hradu své pracovny a jsou tu po dobu své práce i ubytováni. Vstupní síň je prostorná členitá místnost. Vpravo je vchod zvenčí (dále „pravé dveře“), k němuž se vystupuje ze síně po třech schůdcích; podél levé stěny je schodiště se zábradlím, přerušené asi metr nad úroveň podlahy odpočívadlem, umožňujícím vstup do dveří v levé stěně (dále „levé dveře“). Schodiště pak pokračuje k ochozu, vedoucímu po celé zadní stěně síně a vytvářejícímu tak vlastně její druhé patro. Do tohoto ochozu ústí dvoje dveře (dále „levé horní dveře“ a „pravé horní dveře“). Pod tímto ochozem jsou v zadní stěně ještě dvoje další dveře („levé zadní dveře“ a „pravé zadní dveře“). Celkem jsou tu tedy šestery dveře, z nichž jedny vedou ven a patery do dalších prostor hradu. Uprostřed síně je — rovnoběžně s rampou jeviště — velký podlouhlý gotický stůl, obklopený osmi vysokými gotickými židlemi. Podél zdí a v rozích síně mohou být další židle či křesílka, případně stolky a komody. Výzdobu místnosti tvoří směr starých portrétů a různých architektonických plánů, výkresů a fotografií. Uprostřed stolu je velký polystyrenový model kopce se soudobým sídlištěm na úpatí a stráních a gotickým hradem na vrcholku.

První jednání

(Když se v hledišti setmí, začnou hrát za oponou housle melodii známé smutné ruské písně Oči černýje. Po chvíli se otevře opona a my spatříme hrajícího: je jím PLECHANOV. Je na scéně sám, má na sobě župan, v němž bude oděn po celou hru, a je zcela pohroužen do své hry na housle. Po chvíli levými dveřmi vstoupí RENATA a zastaví se na odpočívadle; PLECHANOV ji nevidí. Pauza)

RENATA Pane architektke —

(PLECHANOV neslyší, hraje dál; pauza)

(hlasitěji) Pane architektke —

(PLECHANOV neslyší, hraje dál; pauza)

(zvolá) Pane architektke!

(PLECHANOV přestane hrát a vzhledne k RENATĚ)

PLECHANOV Mluvíte ke mně?

RENATA Ano —

PLECHANOV Stalo se něco?

RENATA Pan hlavní projektant vás prosí, abyste přestal hrát. Anebo abyste aspoň nehrál tak smutnou píseň —

(PLECHANOV pokýve hlavou a odloží housle. V pravých horních dveřích se objeví ULČ v bílém plášti, v němž bude oděn po celou hru. RENATA chce odejít levými dveřmi)

ULČ Renato —

(RENATA se zarazí, okamžik váhá, pak se otočí k ULČOVI)

RENATA Přejete si?

ULČ Měla byste na chvílku čas?
 RENATA Nezlobte se, ale —
 ULČ Je to důležité —
 RENATA Mám práci —
 ULČ Všichni máme práci. Prosím vás —
 RENATA Teď to skutečně nejde —
(RENATA se otočí a rychle odejde levými dveřmi. ULČ za ní hledí; krátká pauza)
 PLECHANOV *(pro sebe)* Nezmar!
(ULČ zmizí opět v pravých horních dveřích. Zároveň levými horními dveřmi vstoupí LUISA, přistoupí k zábradlí a pohlédne dolů na PLECHANOVA)
 LUISA Proč nehraješ, Kuzmo?
 PLECHANOV Šéf si to nepřeje —
(LUISA sejde zvolna dolů)
 LUISA Takže to na něj zase leze —
 PLECHANOV Máš s tím starosti, vid'?
 LUISA Hm —
 PLECHANOV Co abys ho zkusila nějak citově zaměstnat?
 LUISA Jak?
 PLECHANOV Předstírat nevěru — nebo naopak žárlivost — výbuch něhy — nebo naopak odporu —
(Vtom začne za scénou divoce štěkat pes. PLECHANOV i LUISA vzhlednou k pravým dveřím. Po chvíli štěkot ztichne a někdo zaklepe na dveře)
 LUISA Dále —
(Pravými dveřmi vstoupí PRVNÍ a DRUHÝ DELEGÁT. DRUHÝ DELEGÁT je černoš. Sejdou po schůdkách

a zastaví se)
 PRVNÍ DELEGÁT Dobrý den —
 LUISA Dobrý den —
(Krátká pauza)
 PRVNÍ DELEGÁT Mohli bychom mluvit s panem hlavním projektantem?
 LUISA Podívám se, jestli má čas —
(LUISA jde po schodišti k levým dveřím. Na odpočívadle se zastaví a obrátí k DELEGÁTŮM)
 Koho mám ohlásit?
 PRVNÍ DELEGÁT Jsme zástupci občanů —
(LUISA a PLECHANOV na sebe tázavě pohlédnou. Pak LUISA odejde levými dveřmi; PLECHANOV si vezme své housle, šourá se k pravým zadním dveřím, u nich pohlédne zkoumavě na DELEGÁTY, pak jimi odejde. Pauza; DELEGÁTI se rozhlíží. Levými dveřmi vstoupí ALBERT a jde rychle po schodišti dolů)
 Dobrý den —
 ALBERT Dobrý den —
 PRVNÍ DELEGÁT Pane hlavní projektante, přicházíme —
 ALBERT Já nejsem hlavní projektant —
 PRVNÍ DELEGÁT Tak promiňte —
 ALBERT Nic se nestalo —
(ALBERT odkvapí levými zadními dveřmi. Pauza; DELEGÁTI se rozhlíží. Pak levými dveřmi vstoupí BERGMAN a schází zvolna k DELEGÁTŮM)
 PRVNÍ DELEGÁT Dobrý den —
 BERGMAN Dobrý den —

(BERGMAN přistoupí k DELEGÁTŮM a podá jim ruku. Pak jim pokyne, aby si sedli, a sám se posadí do levého čela stolu. DELEGÁTI zůstanou stát. Krátká pauza)

Tak copak vás k nám přivádí?

PRVNÍ DELEGÁT Vy jste pan hlavní projektant?

BERGMAN Ano —

PRVNÍ DELEGÁT Přicházíme jménem dvou set šestnácti občanů, kteří podepsali tady —

(PRVNÍ DELEGÁT lehce strčí loktem do DRUHÉHO DELEGÁTA, který vytáhne z kapsy složený papír, rozbálí ho a začne číst)

DRUHÝ DELEGÁT *(čte)* Jako dlouholetí občané tohoto městečka, které je historicky památným a stavebně unikátním podhradím zdejšího hradu, vyjadřujeme tímto svůj nesouhlas s jeho plánovanou asanací. Chápeme, že jejím smyslem je zlepšit naše bytové a hygienické podmínky, avšak cena, kterou bychom za to měli zaplatit — totiž na dobu mnoha let přijmout náhradní ubytování a pak se vrátit do prostředí, které nebude mít už nic společného s našim původním domovem — je pro nás příliš vysoká. Četná desetiletí spokojeně žijeme ve svérázném a malebném prostředí zdejšího podhradí, zvykli jsme si na jeho nezaměnitelnou atmosféru, máme ji rádi a nechceme být o ni připraveni. Vezmete-li nám náš současný domov, učiníte nás nešťastnými. Podepsáno dvě stě šestnáct občanů —

(Delší pauza)

BERGMAN To je ovšem vážná věc —

PRVNÍ DELEGÁT Ano —

BERGMAN Vašemu stanovisku rozumím —

PRVNÍ DELEGÁT To jsme rádi —

BERGMAN Z vašeho hlediska je víc než přirozené —

PRVNÍ DELEGÁT Také si myslíme —

BERGMAN Jen nevím, proč s tím jdete za mnou —

PRVNÍ DELEGÁT Vedete přece tento projekční ateliér!

BERGMAN To sice vedu, ale nepřisluší mi posuzovat úkol, který nám byl zadán, natož ho ze své vůle měnit. Mou starostí je, abychom ho splnili — v rámci daných možností — co nejlépe —

(Levámi horními dveřmi vstoupí TAJEMNÍK, rychle sejde dolů a přistoupí k DRUHÉMU DELEGÁTOVI)

TAJEMNÍK S dovolením —

(TAJEMNÍK vezme DRUHÉMU DELEGÁTOVI papír z ruky, čte si ho, zkoumá, obrací. Pak se podívá zkoumavě na PRVNÍHO DELEGÁTA)

Kdo vám to psal?

PRVNÍ DELEGÁT Sami —

TAJEMNÍK Moc jistě to neříkáte —

(Pauza)

Notak? Kdo?

PRVNÍ DELEGÁT Skutečně jsme to psali my —

TAJEMNÍK Kdo my? Všichni dohromady? To přece nemyslíte vážně!

PRVNÍ DELEGÁT Všichni podepsaní za tím stojí —

TAJEMNÍK To se ještě uvidí. Teď se ale neptám, kdo za tím stojí. Ptám se, kdo to psal —

(Pauza)

No dobrá, neřeknete — neřeknete!

(TAJEMNÍK s papírem v ruce obejde zamysleně stůl, pak se posadí stehnem na jeho roh do blízkosti DELEGÁTŮ a chvíli na ně upřeně hledí)

Pokud vím, žijí tu dva tisíce lidí. Dva tisíce lidí se mačká v několika desítkách malých, temných, studených a vlhkých domků s naprosto nedostačujícím počtem záchodů a ještě menším počtem koupelen. Je to smutné dědictví dávných sociálních poměrů, vyznačujících se otřesným kontrastem mezi podmínkami, v nichž žili páni zde na hradě a jejich poddaní dole v podhradí. Tento relikt minulosti je dnes už jen zdrojem bídy, utrpení a infekcí. Asanace je nejen v zájmu obecném, ale především v životním zájmu vás všech!

(Pauza)

Tak co?

PRVNÍ DELEGÁT Co co?

TAJEMNÍK Stáhnete to?

PRVNÍ DELEGÁT K tomu nemáme právo —

TAJEMNÍK No jak myslíte!

(TAJEMNÍK se vztyčí, papír složí a uloží do kapsy, obejde zamysleně stůl a posléze se zastaví znovu před DELEGÁTY)

Kolik že vás to podepsalo?

PRVNÍ DELEGÁT Dvě stě šestnáct —

TAJEMNÍK Tedy asi deset procent! A co těch zbývajících devadesát? Ptali jste se jich na jejich názor?

PRVNÍ DELEGÁT Mezi signatáři jsou lidé různého přesvědčení, různého sociálního postavení i různých

různých ras. Všichni to cítí stejně —

TAJEMNÍK Tak proč to nepodepsali všichni? Ne, ne, pánové, tohle u mě není nic jiného, než nátlak menšiny, který se vydává za hlas většiny! Nestáhnete to tedy?

PRVNÍ DELEGÁT Ne —

TAJEMNÍK Vaše chyba —

(TAJEMNÍK se otočí, vyběhne k levým dveřím a odejde jimi. Delší rozpačitá pauza)

PRVNÍ DELEGÁT Kdo to byl?

BERGMAN Pan tajemník —

(Pauza)

PRVNÍ DELEGÁT No tak my zas půjdeme —

BERGMAN Počkejte —

PRVNÍ DELEGÁT Ano?

BERGMAN Nevím, jestli vás to uklidní, ale za sebe bych vám rád řekl dvě věci. Za prvé: zatím na to nejsou stavební kapacity a těžko asi v dohledné době budou. Děláme pouhé studie. Čili: nic není tak, jak se to upeče. Za druhé: nejsme barbari a snažíme se ve svých architektonických úvahách vždycky přihlížet k duchu a specifice příslušné lokality. Vždyť jsme to mohli rýsovat doma a ani se sem nepodívat, jak se to dnes běžně dělá — ale byli jsme to my sami, kteří jsme si vyžádali dočasné umístění našeho ateliéru zde, přímo mezi vámi, abychom během práce mohli trvale vdechovat zdejší atmosféru a co nejlépe poznat vás, vaše záliby, zvyky, kořeny a vazby — váš domov — jeho klikaté uličky, zahrádky, zápraží a staré studny — žít prostě s vámi, mezi vámi, vaším životem — a na pozadí této zkušenosti usilovat o takový

výsledek, který by neobětoval vaší budoucnosti vaší minulost —

PRVNÍ DELEGÁT Děkujeme —

BERGMAN Není zač —

(Levými zadními dveřmi vstoupí ALBERT a jde spěšně ke schodišti)

PRVNÍ DELEGÁT Tak nashledanou —

ALBERT Nashledanou —

BERGMAN Nashledanou —

(DELEGÁTI odejdou pravými dveřmi; levými dveřmi zároveň vstoupí LUISA, nesoucí opatrně v každé ruce jeden šálek kávy. ALBERT, který už vstoupil na schodiště, se zarazí, ustoupí, uvolní LUISE cestu. Když ho LUISA míjí, usměje se na něho; ALBERT na okamžik zrozpačtití, pak vyběhne rychle po schodišti nahoru a odejde levými horními dveřmi. LUISA postaví kávu na stůl, jednu před BERGMANEM a druhou na místo, k němuž pak sama usedne. Oba si kávu míchají a během další scény ji budou občas popíjet. Pauza)

LUISA Jak se cítíš?

BERGMAN Skončím to —

LUISA Co?

BERGMAN Všechno!

LUISA Mluv vážně, Zdeňku!

BERGMAN Mluvím smrtelně vážně —

LUISA Stalo se něco?

BERGMAN Nic. Prostě se nemám rád, jsem si protivný, nenávídím se —

LUISA To přece ještě není důvod! Já jsem si taky

někdy protivná —

BERGMAN Můj odpor k životu jde tak daleko, že chodím spát dřív, než jsem ospalý, a ráno si zase uměle prodlužuji spaní, protože spánek se mi stává jakousi náhražkou nebytí, do něhož bych se tolik chtěl vrátit. Mou hlavní touhou před usnutím je, abych se ráno už neprobudil a bylo po všem!

LUISA Takhle nesmíš mluvit!

BERGMAN Copak to na mně nevidíš? Vždyť já už vlastně z ničeho nedokážu mít radost, všechno je pro mě jen vyčerpávající povinností a zdrojem nekončícího trápení, přičemž svým trápením ještě trápím druhé, to jest především tebe. Jaký má takový život smysl? A jaký má smysl žít životem, který ztratil smysl? Tma, klid, věčný, nekonečný, absolutní klid —

LUISA *(zvolá)* Tak dost! Víš, co jsi? Pozér!

BERGMAN Říkám to naprosto upřímně —

LUISA Říkáš to jen proto, že potřebuješ, aby tě někdo litoval, chlácholil, lichotil ti, strachoval se o tebe, zoufal si z tebe. Vydobýváš si tím pozornost a druhé zaměstnáváš svou osobou jen proto, abys v jejich starosti nalezl své sebepotvrzení, respektive jakýsi objektivní otisk či materiální důkaz své vlastní existence. Vlastně tím své okolí jen trvale vydíráš! Chováš se jako rozmazené dítě!

(Pauza)

BERGMAN Luiso —

LUISA Co je?

BERGMAN Jsi krásná — žádoucí — hodná — tak

snadno bys mohla nalézt štěstí vedle někoho, kým bys tolik nepohrdala! Proč to neuděláš?

LUISA No vidíš! Přesně!

BERGMAN Co přesně?

LUISA No přesně to, o čem mluvím! I tohle říkáš jen proto, abych ti padla ke kolenům a plačíc zvolala, že bez tebe nemůžu žít!

BERGMAN Přece bych netoužil po tak brakovém výjevu!

LUISA Přijal bys s povděkem i brakovější!

BERGMAN Jak bych byl šťasten, kdyby tyhle tvé adlerovské výklady můj stav vysvětlovaly! Bohužel je to horší. Nejde vůbec o problém psychologický: nepotřebuji sebepotvrzení! Jde o problém metafyzický: potřebuji smysl! Trváš na své primitivní diagnóze jen proto, že ti umožňuje primitivní léčbu: nebrat to prostě vážně!

(Pauza)

(tiše) Luiso —

LUISA Hm —

BERGMAN Je ti mě — aspoň někdy — aspoň trochu — líto?

LUISA Někdy — trochu —

(BERGMAN klesne LUISE ke kolenům, obejmě je a přitiskne hlavu do jejího klína. LUISA ho zamýšleně hladí po vlasech. Levými dveřmi vstoupí RENATA, zastaví se na odpočívadle, pohlédne dolů, chce zřejmě něco říct, když ale vidí BERGMANA u nohou LUISY, v rozpacích se zarazí, okamžik váhá, pak se tiše otočí a chce se vrátit. Mezitím se

však v pravých horních dveřích objeví ULČ)

ULČ Renato —

(RENATA se zarazí, okamžik váhá, pak se otočí k ULČOVI. BERGMAN, vyrušen ULČEM, rychle vstává a upravuje se)

RENATA Přejete si?

ULČ Měla byste na chvíli čas?

RENATA Mám práci —

ULČ Všichni máme práci. Prosím vás —

RENATA Teď to skutečně nejde —

(RENATA se otočí a rychle odejde levými dveřmi. ULČ za ní hledí; v pravých zadních dveřích se objeví PLECHANOV s houslemi, zastaví se na prahu a začíná tiše hrát nějakou lyrickou melodii)

ULČ *(pro sebe)* Nezmar!

(Opona padá, housle za ní znějí během pauzy)

Konec prvního jednání

Druhé jednání

(Když se otevře opona, je scéna prázdná; housle zní za ní. Brzy dozní a krátce nato přicházejí levými zadními dveřmi RENATA a LUISA. RENATA nese sedm talířů; LUISA nese ubrousky a příbory. Jdou ke stolu a začínají prostírat)

RENATA Myslíte, že to jde?

LUISA To je u každé jinak. A taky záleží na spoustě okolností. Když například zrovna někoho miluješ, je pro tebe jistě těžší vyspat se s jiným, než když jsi sama nebo žiješ s někým už dlouho. Snadněji se ti to může pochopitelně stát s člověkem, který tě přitahuje, než s někým, kdo se ti hnusí. Důležitou roli v tom hraje síla a druh mravních zásad a vůbec celkový přístup, který k tomu ta která má; zatímco pro jednu je to jen běžná tělesná potřeba, pro druhou to může být věc života a smrti. Je to zkrátka složité —

RENATA Já bych to nedokázala dělat s někým, koho bych nemilovala!

LUISA Co ty víš? Ale přála bych ti to! Měla bys v životě rozhodně méně problémů —

(RENATA a LUISA prostřely a odcházejí levými zadními dveřmi. V pravých horních dveřích se objeví ULČ, rozhlédne se a když nikoho nevidí, opět zajde. Levými zadními dveřmi se vrací RENATA a LUISA; RENATA nese v náruči několik lahví piva; LUISA nese táč se skleničkami a otvíráky. Jdou ke stolu a pokračují v přípravě tabule)

RENATA Je pravda, že když spolu mají něco dva,

kteří se nemilují, je pravděpodobnější, že se po té věci zamiluje ona do něho, než on do ní?

LUISA To víš, ženská vždycky víc tíhne k jistotě — chce mít něco pevného a trvalého — je prostě orientována víc dovnitř, k rodině a domácnosti — a už proto má tendenci ze všeho hned dělat vztah —

RENATA Já bych to asi nedokázala dělat ani s někým, koho bych milovala!

LUISA Jsi tak krásně nevinná, Renato! Ale ujišťuji tě, že až poznáš skutečně velkou lásku, stane se to a ty ani nebudeš vědět jak! Připadne ti to totiž najednou tak samozřejmé, tak prosté, tak přirozené a tak čisté —

(RENATA a LUISA rozestavěly na stůl skleničky a piva a odcházejí opět levými zadními dveřmi. V pravých horních dveřích se objeví ULČ, rozhlédne se a když nikoho nevidí, opět zajde. Levými zadními dveřmi se vrací RENATA a LUISA; RENATA nese hrnec s gulášem a naběračkou; LUISA nese ošatku s houskami)

(volá) Večeře!

(RENATA a LUISA jdou ke stolu, postaví na něj hrnec i ošatku a pak RENATA podává LUISE talíře a LUISA do nich dává naběračkou guláš. Zároveň se zvolna scházejí ostatní: nejprve pravými horními dveřmi vstoupí ULČ; potom pravými zadními dveřmi PLECHANOV s houslemi, které si někam odkládá; pak levými zadními dveřmi ALBERT a nakonec levými dveřmi BERGMAN. BERGMAN usedne na své místo v levém čele stolu, po něm usedají i ostatní. RENATA otvírá piva a všem nalévá. Když jsou s LUISOU hotovy, také usednou. Pauza; všichni hledí na

BERGMANA, který je duchem nepřítomen. Probere se až když pochopí, že se na něj čeká)

BERGMAN Tak dobrou chuť!

VŠICHNI Dobrou chuť —

(Všichni začnou jíst. Pauza. Pak levými zadními dveřmi vstoupí MACOURKOVÁ, jde spěšně k místu, kde je připraven zbývající talíř s gulášem, rychle usedá a začíná také jíst. Pauza)

PLECHANOV Víte, že se k tomuto hradu váže zajímavá legenda? Zjistil jsem to dneska v hradní knihovně —

LUISA Je aspoň strašidelná?

PLECHANOV Jistá hraběnka, žena jednoho dávného hradního pána, podlehla horoucí lásce svého podkoního a duch hraběte se prý od těch dob mstí všem zamilovaným mužům, kteří se tu objeví —

LUISA Jak se jim mstí?

PLECHANOV Shazuje je s věže do hradního příkopu —

ULČ Nic zvláštního. Jiné hrady mají lepší historky —

PLECHANOV Fakt ovšem je, že poslední hrabě byl skutečně nalezen mrtev v hradním příkopu. Jelikož se to ale stalo den před tím, než se odtud musel vystěhovat, nabízejí se i jiná vysvětlení. Staří lidé tu událost tady ještě pamatují —

ULČ Až bude z hradního příkopu koupaliště, bude mít duch po ptákách!

PLECHANOV Já sice na legendy moc nedám, ale

musím přiznat, že někdy tady mám dost tísnivé pocity —

LUISA Nestraš nás, Kuzmo! Ty máš přece tísnivé pocity všude!

ULČ Mám nápad! Víte, co by mohlo být v tom dvoupodlažním objektu v druhém pásmu občanské vybavenosti u dětských hřišť? Stálá expozice o pověrách a předsudcích! Děti by tak mohly být už od raného věku nenásilně vedeny k vědeckému myšlení —

(Delší rozpačitá pauza. Pak pravými horními dveřmi vstoupí TAJEMNÍK, přejde po ochozu a schází po schodišti dolů)

MACOURKOVÁ Dobrý večer, pane tajemníku —

TAJEMNÍK Dobrý večer —

MACOURKOVÁ Proč s námi někdy nepovečíte? Hned by bylo veseleji —

TAJEMNÍK Myslíte?

(TAJEMNÍK přejde scénu a odejde pravými dveřmi. Pauza)

ALBERT (k BERGMANOVÍ) Pane šéf —

BERGMAN Copak?

ALBERT Co chtěli?

BERGMAN Kdo?

ALBERT No ti dva odzdola —

BERGMAN Nesouhlasí s asanací — prý jim chceme vzít domov —

ULČ To říkají všude, kde se má něco stavět! Kdyby se na to bral ohled, nepostavilo by se nic a nehnuli by-ehom se civilizačně z místa!

(Krátká pauza)

ALBERT (k BERGMANOVÍ) Co jste jim řekl?

BERGMAN Co jsem jim mohl já říct? Ale mluvil

s nimi pan tajemník a ten to nazval nátlakem —

(Krátká pauza)

ULČ Stejně si myslím, že to děláme blbě!

BERGMAN Co děláme blbě?

ULČ Jsme tady nahoře zavřeni, něco tu kreslíme, nikdo neví co — a pak vznikají dole nejrůznější divoké představy —

BERGMAN A co bychom měli podle vás dělat? Běhat s každou skicou na náves?

ULČ To ne. Ale uspořádat například sérii přednášek, v nichž bychom těm lidem populární formou řekli, že sledujeme jediný cíl: aby se jim žilo líp. Když se jim srozumitelně vysvětlí, oč snazší budou mít život, když tu bude dálkové vytápění, pořádný kulturní dům, centrální prádelna, sušárna a smetišť, určitě to pochopí a budou nás podporovat. Vždyť oni snad vůbec nevědí, že žijí ještě v minulém století!

ALBERT Nezlobte se, pane kolego, ale já —

ULČ Nesouhlasíte?

ALBERT Já bych řekl, že ty lidi máte za hloupější, než jsou. Myslíte si, že ještě nikdy neviděli soudobé sídliště?

ULČ To jistě viděli —

ALBERT A díváte se jim pak, že z nás mají hrůzu? Já ne!

ULČ Chápu, že neinformovaný vesničan může na základě vzhledu několika zbabraných sídlišť v okolí odsuzovat šmahem celou moderní architekturu. Vy jste ale, pokud vím, vystudovaný architekt —

LUISA Vždyť on neříkal, že s tím souhlasí! Říkal jen, že se jim nediví —

ULČ To je totéž!

ALBERT Netvrdím samozřejmě, že se nemá stavět —

ULČ A jak se má tedy stavět? Jako ve středověku?

ALBERT To bychom ani neuměli!

ULČ Umíme našťastí jiné věci — čímž nemám na mysli pochopitelně jen lehkou prefabrikaci nebo umělé hmoty —

ALBERT A co tedy?

ULČ Vám ve škole neřekli, že tu byly už celé generace skvělých avantgardních architektů, kteří se dokázali opravdu hluboce — na pozadí všeho, co dnes ví lidstvo o svých výhledech — zamyslet nad tím, jak by mělo vypadat město budoucnosti? Dokážeme-li dnes účelně a zároveň esteticky provázat nová města rychlými komunikacemi, moderní obchodní sítě, pásy zeleně, odpočinku i zábavy, proč bychom měli nechávat lidi žít v brlozích? Z úcty k minulosti?

ALBERT Právě proto, pane kolego, že nás o tom všem učili, chápu ty lidi dole!

ULČ Tomu nerozumím!

ALBERT Cítí totiž lépe než vy, jak to je s tím lepším životem komplikované — a že nestačí prostě jim ho naplánovat!

ULČ Takže podle vás je urbanismus nesmysl —

ALBERT To ne! Chci jen říct, že města — taková, v nichž se dá žít — vznikala po staletí — jako kus pří-

rody — jsou dílem mnoha generací — tiše sbíraných a děděných zkušeností — je to věc — jak bych to řekl? — no prostě historicky se vyvíjejícího citění mnoha často i docela anonymních lidí — pokorných před vším, co je přesahuje —

ULČ Před čím? Konkrétně, prosím —

ALBERT Myslím tím respekt k rázu krajiny — řádu přírody — k dědictví předků — k tomu druhu krásy, který roste z dlouhého spolubytí mnoha rozličných jedinců —

ULČ Hergot, ale my přece —

PLECHANOV Pane kolego, nechte ho přece domluvit! (*k ALBERTOVI*) Pokračujte —

ALBERT Já už končím. Šlo mi jen o to, že to všechno se nedá jen tak mávnutím ruky smést jako stará veteš a nahradit výmyslem jediného mozku — nikdo z nás nemá recept na všeobecné štěstí a právo podle něj lidem kompletně zorganizovat život —

ULČ Kdo tady první navrhl jít dolů, mezi lidi, a dělat tam přednášky a diskuse?

ALBERT Na co by vám byly diskuse, když jste si předem jistý, že ti lidi nemají pravdu? Já bych se prostě na ně tak nepovyšoval! Vždyť ta ošklivá sídliště, která oni znají — a zničený kraj kolem nich — to není jen nějaké nedopatření! Svým způsobem — ne výhradně, to samozřejmě ne — ale svým způsobem to je vlastně docela logický produkt domýšlivosti architektů, kteří si mysleli, že pochopili, jak funguje život. Podle mého názoru není vůbec náhoda, že ze snu o ideálním městě budoucnosti

zbyl nakonec jen ideální kurník!

ULČ To všechno jsou, pane kolego, jen kavářenské banality, sice dneska velmi módní, ale vůbec ne nové! Návrat k minulosti, úcta k tradici a tak dále a tak dále — staré ideje všech konzervativců a zpátečníků! Tváří v tvář dosaženému stupni vědeckého a technického pokroku, tváří v tvář soudobé populační explozi, v éře čipů a kosmických raket, tváří v tvář této první vskutku globální civilizaci a všem ohromným problémům, před něž nás staví — tváří v tvář tomu všemu nám tu radíte, abychom šli prostě od toho a nechali to svému osudu!

ALBERT Varuju jen před sebevědomou jistotou, že náš rozum může na všechno vyzrát! Nemůže! A právě dnešní svět — který jste tu tak barvitě líčil — to jasně dokazuje! Život nezlepšíme tím, že ho zmanipulujeme! Naším posláním není jménem lepší budoucnosti rozsévát nicotu a smrt!

ULČ Nechápu, co vlastně doporučujete —

ALBERT To je přece jasné: přiměřenost — lidská měřítko — skromnost — úctu k životu, jaký je — k jeho nenaplánovatelné pestrosti — k jeho tajemství!

(Krátká napjatá pauza, pak se všichni obrátí zvědavě na BERGMANA)

BERGMAN Líbí se mi, přátelé, když svá stanoviska takto ostře vyhrocujete — debata je potom živější a spíš z ní něco vzejde. Ta dnešní mně osobně dala hodně: s novou naléhavostí si po ní uvědomuji, že naším posláním není násilně lidem vnucovat jakési své megalomanské utopie — k tomu bychom ostatně dnes neměli na-

štěstí ani realizační možnosti — a že tím méně máme právo rezignovat na vlastní rozum a spoléhat se, že tradice a spontánní tvořivost anonymních lidí vyřeší za nás složité urbanistické problémy dneška. Nezbývá nám tudíž, než citlivě hledat taková architektonická řešení, která by byla v souladu jak s nároky, úkoly a možnostmi doby, tak s přirozenou a centrálně nenaplánovatelnou pestrostí života. Jsem pro pokrok, ale pro pokrok s lidskou tvář. *(k MACOURKOVÉ)* Co o tom soudíte vy, kolegyně Macourková?

(MACOURKOVÁ pokrčí neurčitě rameny. BERGMAN vstane, pokyne přítomným a pak zvolna odchází po schodišti k levým dveřím, jimiž odejde. Ostatní také vstávají; RENATA a LUISA začnou uklízet nádobí po večeři; ULČ stoupá po schodišti na ochoz; PLECHANOV uchopí své housle a plácne přátelsky ALBERTA do zad)

PLECHANOV Dobrý! Moc dobrý!

(ALBERT je v rozpacích; PLECHANOV odchází pravými zadními dveřmi. Levými zadními dveřmi zároveň vstoupí TAJEMNÍK a zamíří ke schodišti)

MACOURKOVÁ Pane tajemníku —

TAJEMNÍK Ano?

MACOURKOVÁ Měl byste se vyspat —

TAJEMNÍK Nemějte strach —

MACOURKOVÁ Přeju vám hezké sny!

(TAJEMNÍK kývne, jde po schodišti k levým dveřím a odejde jimi. RENATA a LUISA odnášejí první část nádobí levými zadními dveřmi. Za nimi odchází týmiž dveřmi MACOURKOVÁ. ULČ se zastaví na ochozu a obrátí se dolů

k ALBERTOVÍ)

ULČ Nechápu, proč jste se s takovými názory dával vůbec na tohle řemeslo!

ALBERT Abych bránil život tam, kde ho vy ohrožujete!

ULČ Nebráníte život, ale pomysly! Poklona!

(ULČ odejde pravými horními dveřmi. Levými zadními dveřmi se vracejí RENATA a LUISA. RENATA pohlédne kradmo na ALBERTA, který však hledí na LUISU. RENATA a LUISA uklízejí zbytek nádobí)

ALBERT Nepotřebujete pomoc?

LUISA Díky, Alberte, zvládneme to —

(RENATA a LUISA odnášejí levými zadními dveřmi zbytek nádobí. Levými horními dveřmi vstoupí zároveň TAJEMNÍK. Sejde po schodišti a zamíří k pravým zadním dveřím)

ALBERT Pane tajemníku —

(TAJEMNÍK se zastaví)

TAJEMNÍK Copak?

ALBERT Kde jsou?

TAJEMNÍK Kdo?

ALBERT Ti dva zástupci občanů —

TAJEMNÍK Proč vás to zajímá?

ALBERT Tak —

TAJEMNÍK Jsou zajištěni —

ALBERT Tedy v hladomorně?

TAJEMNÍK Nebojte se, hlad tam nemají. Ale když už o nich mluvíte, rád bych se vás taky na něco zeptal —

ALBERT Prosím —

TAJEMNÍK Nevíte náhodou, kdo jim to psal?

ALBERT Nevím —

TAJEMNÍK Skutečně nevíte? Vzpomínejte dobře!

ALBERT Skutečně nevím!

TAJEMNÍK No uvidíme —

(TAJEMNÍK odejde pravými zadními dveřmi. ALBERT zadumaně projde místností, pak těžce dosedne na židli. Levými zadními dveřmi vstoupí RENATA a LUISA)

LUISA Tak dobrou noc, Renato! A díky za pomoc —

RENATA Dobrou noc —

(RENATA vyjde po schodišti k levým dveřím, zastaví se na odpočívadle a pohlédne kradmo na ALBERTA, který však její pohled nezaregistruje. RENATA odejde levými dveřmi. LUISA přistoupí k ALBERTOVI, pohládí ho po vlasech a přisedne si k němu)

LUISA Rozparádil ses —

ALBERT Vždycky se nechám tak hloupě unést —

LUISA To je dobře! Aspoň někdo tu říká, co si myslí —

ALBERT Bude z toho něco?

LUISA Kdyby něco hrozilo, Zdeněk to uvede na pravou míru, dohlédnu na to —

ALBERT Děkuji —

(Pauza)

LUISA Trochu ti závidím —

ALBERT Mně? Co, prosím vás?

LUISA Mládí —

ALBERT Vždyť nejste stará!

LUISA Tu nezkaženost světem —

ALBERT Ani zkažená!

LUISA Vedle tebe si tak připadám. Kdysi jsem vedla podobné řeči — všichni jsme je vedli —

ALBERT I kolega Ulč?

LUISA Ach, ten vedl zase ty své! Ale taky s větším zápalem —

(Pauza)

ALBERT Co mám dělat?

LUISA Zůstaň sám sebou!

ALBERT Víte, mně to připadá celé trochu neskutčné — ten hrad tady — ta asanace — ti lidé — jako by snad ani nebyli živí — spíš mi připomínají postavy z nějaké schematické divadelní hry — člověk ví předem, co řeknou i co udělají —

LUISA Až tě život naučí být opatrnější, pochopíš, že musíš být opatrnější i v úsudcích o lidech. Teď ale ta příkrst k tobě patří a je dobře, že nás takhle vidíš —

ALBERT Vás se to netýká!

LUISA Mě ne? Proč ne?

ALBERT Nevím — něco zvláštního z vás vyzařuje — cítím, že kdybych se dostal do úzkých, budete se mnou cítit —

LUISA Jako maminka?

ALBERT Ach ne, tak jsem to nemyslel!

LUISA Nemusíš se omlouvat —

(Pauza)

ALBERT Představte si, že je dali do hladomorny!

LUISA To se dalo čekat —

ALBERT Nešlo by pro ně něco udělat?

LUISA Zeptám se Zdeňka —

(V pravých zadních dveřích se objeví PLECHANOV s houslemi, které si soustředěně přikládá k lici; LUISA a ALBERT ho nevidí; LUISA vstane; ALBERT také vstane)

Jdi spát, Alberte — a už se ničím netrap!

ALBERT Díky —

(LUISA políbí ALBERTA na čelo; ALBERT je v rozpacích, trochu zmateně couvá k levým zadním dveřím; LUISA se na něho usmívá; kynou si; ALBERT posléze vycouvá levými zadními dveřmi. PLECHANOV zároveň začíná tiše hrát lyrickou melodii. LUISA k němu vzhledne)

LUISA Hodný chlapec, vid'?

PLECHANOV A miluje tě —

LUISA Myslíš?

PLECHANOV V těchhle věcech se nepletu —
(PLECHANOV zesílí hru. Opona padá, housle zní za ní během pauzy)

Konec druhého jednání

Třetí jednání

(Když se otevře opona, jsou na scéně PLECHANOV a ALBERT. PLECHANOV ještě chvilku hraje, pak přestane a odloží housle. Krátká pauza)

ALBERT Představte si třeba takovou situaci: stojíte před nějakým závažným rozhodnutím, víte, že výhodnější by pro vás bylo udělat věc A, ale zároveň vám jakýsi hlas říká, že správnější by bylo udělat věc B —

(Levými dveřmi vstoupí RENATA s táckem, na němž jsou dvě kávy. Zamíří zvolna po schodišti nahoru, když však slyší, o čem ALBERT mluví, zpozorní, zastaví se a poslouchá)

Na tom hlasu, který sice slyšíte jen v sobě, ale přitom se kupodivu cítíte být spíš jeho adresátem než autorem, vám přitom nějak záhadně záleží, rád byste udělal to, co od vás chce, a pokud se nakonec rozhodnete, že to přeci jen neuděláte, pokoušíte se mu to aspoň nějak vysvětlit — obhájit se před ním — získat si jeho souhlas. Musíte to přece znát!

(RENATA s kávou rychle odejde levými horními dveřmi. Pravými horními dveřmi vyhlédne ULČ, RENATU však už nezahlédne, zmizí tedy opět za dveřmi)

PLECHANOV Dobrá — a co dál?

ALBERT Co jiného je ten záhadný hlas ve vás, jehož nesouhlas tak těžce nesete a z jehož uznání máte takovou radost, než On?

PLECHANOV Řekl bych, pane kolego, že to je

všechno drobátko komplikovanější —

(Levými horními dveřmi vstoupí RENATA s prázdným táckem. Schází po schodišti dolů, na odpočívadle se však opět zastaví a poslouchá)

ALBERT Je to samozřejmě komplikovanější, ale základ vidím já osobně v těchto věcech. Jak bychom vůbec věděli, že je něco dobré, kdybychom necítili nad sebou či mimo sebe nějaké měřítko? Nic, co je v nás dobré, není přece jen z nás! Je to náš souzvuk s čímsi, co tu bylo už před námi a co tu bude i po nás, řekl bych odvždycky a navždy, prostě s něčím, co nás dalekosáhle přesahuje. Neumím o těchto věcech moc mluvit, ale připadá mi to všechno tak samozřejmé —

RENATA *(náhle vyhrkne)* Mně taky!
(RENATA se sama sebe lekne a ze samých rozpaků odběhne levými dveřmi. ALBERT za ní překvapeně hledí. Krátká pauza)

PLECHANOV Miluje vás —

ALBERT Mě? Nesmysl!

PLECHANOV V těchhle věcech se nepletu! Ale zpátky k vaší přednášce: ten hlas, o němž mluvíte, je dnes bohužel u většiny z nás jen takový hláseček skomíráček, takže ho celkem snadno ukecáme. Přál bych si, aby vám to vydrželo. Moc vám to sice život neusnadní, ale snad není pro vás zcela bez významu, že tu je jistý podivín s houslemi, kterého možná už jen vaše výdrž chrání před definitivní jistotou, že je všechno definitivně v prdeli —
(PLECHANOV uchopí své housle, plácne přátelsky ALBERTA do zad a odejde pravými zadními dveřmi. ALBERT

za ním trochu překvapeně hledí. Levými dveřmi vstoupí BERGMAN a LUISA a scházejí dolů)

BERGMAN Buďte zdrav, příteli. Tak jak?

ALBERT Dobré jitro. Co myslíte?

BERGMAN Doufám, že jste už vychladl —

ALBERT Omlouvám se, jestli jsem včera trochu to —

BERGMAN Neomlouvejte se, já se na vás ne-zlobím. Jen bych vám rád docela přátelsky poradil, abyste se — aspoň před některými kolegy — přeci jen raději vyjadřoval opatrněji. Víte, říct lze leccos, já osobně dokonce vítám, když sem zavane občas trochu čerstvějšího vzduchu, běží jen o formu. Trochu víc taktiky by bylo nejen v zájmu vašem, ale koneckonců i v zájmu věci, o kterou vám jde. No však mi jistě rozumíte —

ALBERT Ano — jistě —

(Kratší rozpačitá pauza; ALBERT pohlédne na LUISU; LUISA se na něho usměje; ALBERT sklopí zrak a vycouvá levými zadními dveřmi. BERGMAN s LUISOU usednou)

BERGMAN Budou s ním ještě komplikace —

LUISA Doufám, že si s nimi poradíš —

BERGMAN Že ho tu udržím?

LUISA Hm —

BERGMAN Žehlit, urovnávat, obhajovat, vysvětlovat, manévrovat — a místo vděku za to sklízet jen posměch! Myslíš, že mě to baví? Ani nevíš, jak rád bych si to s tím chlapcem vyměnil! Říkat si bez servítka cokoliv a spoléhat, že se vždycky najde nějaký stárnoucí trouba, který člověka z toho vyseká — nebylo by to

krásné?

LUISA Bud' rád, že tu někoho takového máš!

BERGMAN Líbí se ti, vid'?

LUISA Je opravdový —

BERGMAN A urostlý —

LUISA To taky —

BERGMAN Chápu tě. Ostatně co — jen ignorant by neočekával u dámy tvého věku a založení zvýšenou vnímavost v tomto směru!

LUISA A ještě větší ignorant by mohl očekávat u pána tvého věku a založení jinou interpretaci mých slov, než slizce jednodimenzionální!

(Pauza)

Jak ti je?

BERGMAN V určitém ohledu líp —

LUISA V jakém ohledu?

BERGMAN Byl jsem ráno na věži —

LUISA Meditovat?

BERGMAN To taký. Hlavně jsem se ale díval dolů, zajímalo mě to v souvislosti s tou legendou, o níž včera mluvil Plechanov —

LUISA A co jsi zjistil?

BERGMAN Že by to bylo snadné a jisté. A že bych to dokázal —

(Pravými horními dveřmi vstoupí TAJEMNÍK, rychle přejde po ochozu, seběhne k levým dveřím a odejde jimi. Krátká pauza)

LUISA Promluvíš s ním?

BERGMAN O čem?

LUISA No přece o těch dvou — v hladomorně —

BERGMAN Až k tomu bude příhodná chvíle.

Zdá se, že teď má nějaký fofr —

(Pauza)

Tebe to nezajímá?

LUISA Co?

BERGMAN Říkal jsem cosi o věži —

LUISA Znovu jsem o tom všem přemýšlela —

BERGMAN A k čemu jsi dospěla?

LUISA Že to je asi opravdu složitější, než jsem si myslela —

BERGMAN Konečně!

LUISA Nevím, do jaké míry jde o věc metafyzickou, rozhodně to ale není jen věc psychologická. Řekla bych, že to je věc existenciální: navenek hraješ celkem obstojně roli moudrého ochránce našeho ateliéru před vřavou světa, kdesi hluboko v sobě však tušíš, že ta role je jen vznešený plášťík, za nímž se skrývá docela obyčejné proplouvání docela obyčejného konformisty. Tohle zpochybnění vlastní role je ovšem i zpochybněním vlastní totožnosti a tím samotné existence: cítíš-li, že celé tvé veledůležité poslání je jen iluzí, pak se tě nutně musí zmocňovat hrůza z toho, že jsi pouhou iluzí i ty sám!

(Pravými zadními dveřmi vstoupí TAJEMNÍK, rychle přejde místností, vyběhne po schodišti a odejde levými horními dveřmi)

S takovým vědomím se ovšem dá těžko žít. A tak sis musel najít náhradní způsob, jak se ubezpečovat o tom,

že jsi, že jsi skutečný, že jsi člověk. A kde jinde jsi ho mohl najít — když veřejný prostor selhal — než ve svém soukromí? Čili: svými privátními úzkostmi, depresemi a myšlenkami na smrt si jen znovu a znovu dokazuješ, že jsi člověk a ne pomysl; tvá platonická fascinace nebytím je ti jen dokladem vlastního bytí a myšlenkami na smrt si jen potvrzuješ, že žiješ —

(Levými dveřmi vstoupí TAJEMNÍK, seběhne dolů a rychle zamíří k pravým zadním dveřím)

BERGMAN *(k TAJEMNÍKOVÍ)* Děje se něco?

TAJEMNÍK Zatím ne —

(TAJEMNÍK odejde pravými zadními dveřmi)

LUISA Malér je ovšem v tom, že jde jen o náhražku, že to je celé zástupné, že si tím exhibováním na poli osobních tísní jen uměle vynahrazuje svou absenci na poli veřejné odvahy. Pácháš tím de facto jen další podvod na sobě samém, unikáš jen do nové iluze, vyrazíš jen klín klínem. Dříve nebo později to pochopíš a uvědomíš si, že jsi vlastně celý složen jen z iluzí, náhražek a výpůjček a že už další klíny nejsou. V tom okamžiku se tě teprve zmocní skutečná beznaděj a skutečná touha umřít! A v tom okamžiku se také začnu teprve o tebe vážně bát —

(Krátká pauza. Pak začne najednou BERGMAN vzlykat jako dítě. LUISA na něho chvilku rozpačitě hledí, pak k němu přistoupí a začne ho něžně líbat na uslzené oči)

LUISA Notak — vzmuž se — nechtěla jsem ti ublížit — chtěla jsem ti naopak pomoci —

(Levými zadními dveřmi vstoupí TAJEMNÍK. LUISA odstoupí od BERGMANA; BERGMAN si rychle utírá

uplakané oči)

TAJEMNÍK

(k BERGMANOVÍ) Jsou všichni architekti v objektu?

BERGMAN

Ano. Proč?

TAJEMNÍK

Tak je, prosím, ihned svolajte!

BERGMAN

Něco se děje?

TAJEMNÍK

Hned uvidíte —

(TAJEMNÍK rychle odejde pravými dveřmi, nechá je však za sebou otevřené. BERGMAN přistoupí ke schodišti a volá k levým dveřím)

BERGMAN *(volá)* Renato!

(Levými dveřmi vstoupí RENATA a stane na odpočívadle)

Svolejte, prosím, všechny —

RENATA Na hned?

BERGMAN Jo —

(RENATA seběhne po schodišti dolů a zamíří k levým zadním dveřím. Pravými horními dveřmi vstoupí na ochoz ULČ)

ULČ *(k RENATĚ)* Musím s vámi mluvit, Renato!

RENATA Teď nemám čas. Vy ostatně také ne. Je totiž porada —

ULČ Tak po poradě, ano?

(RENATA odejde levými zadními dveřmi. ULČ zvolna schází dolů. Levými zadními dveřmi vstoupí ALBERT; za ním jde RENATA, která přejde k pravým zadním dveřím, jimiž odejde. Vtom začne za scénou divoce štěkat pes. Všichni přítomní stojí a zvědavě hledí do pravých dveří. Pravými zadními dveřmi se vrátí RENATA; za ní se šourá PLECHANOV s houslemi, které někam odkládá; oba zůsta-

nou stát a hledí rovněž do pravých dveří. Po chvílce šěkot ztichne. Krátká napjatá pauza)

TAJEMNÍK (za scénou) Nazdar!

PRVNÍ INSPEKTOR (za scénou) Čau, Myšáku! Máš to tam všechno?

TAJEMNÍK (za scénou) Jasně!

(Levými zadními dveřmi vběhne udýchaná MACOURKOVÁ. Krátce nato vstoupí pravými dveřmi PRVNÍ INSPEKTOR. Je to černoch. Za ním jde TAJEMNÍK, který za sebou dveře zavře. Oba se zastaví na schůdkách. PRVNÍ INSPEKTOR se s úsměvem rozblíží po přítomných; ti jsou trochu zmateni)

PRVNÍ INSPEKTOR Čau!

BERGMAN (nejistě) Čau — (Krátká pauza)

TAJEMNÍK Mám milou povinnost představit vám našeho nového inspektora, který vystřídal starého inspektora, který odešel na odpočinek, který si zaslouží. Kolega nový inspektor se přišel s vámi seznámit a říct vám pár slov o tom, jak vidí věci on —

PRVNÍ INSPEKTOR Tak za prvé: posad'te se! (Všichni rozpačitě usednou kolem stolu. PRVNÍ INSPEKTOR si sedne na schůdky u pravých dveří; TAJEMNÍK usedne vedle něho)

Za druhé: nečekejte žádnéj dlouhej votravnej proslov. Na to já moc nejsem. Keců jsme si už užili dost —

(Všichni se zdvořile zasmějí)

Za třetí: zapomeňte na strach. Když se budem furt bát jeden druhýho, nevyhrabem se z toho sajrajtu nikdy!

MACOURKOVÁ Promiňte, pane inspektore, ale věčná poznámka: nemáte chuť na kafe?

PRVNÍ INSPEKTOR Vykašli se na to, tak dobrý kafe, jaký jsem měl ráno u mámy, mi beztak neuděláš — (Všichni se zdvořile zasmějí)

Jsem sice novejš, ale nejsem zas úplně blbejš. Víím, jak to chodilo. Nařídili vám, co máte dělat, a vy jste museli držet hubu, ať se vám to líbilo nebo ne. A když jste si ji přesto votevřeli, zametli s váma. Nemám pravdu?

(Všichni rozpačitě přikývnu)

Takhle to dál dělat nebudem. Jste — do prdele — architekti, teda fachmani, a není možný, aby vám do práce kecal někdo, kdo vo tom hovno ví. Celá ta asanace, to byl — mezi náma — takovej dost blbejš nápad. Vííte to vy, víím to já, věděj to i ty lidi dole. Lepší byty — jo! Vodovod — jo! Kanalizace — jo! Ale to neznamená, že se musí všechno zplanýrovat a zasvinít nějakějma panelama. Vono by to tak bylo jednodušší, to jo! Ale taky voškli-vější! Nebo ne?

(Všichni rozpačitě přikývnu)

Nehledě k tomu, že každej člověk je jinejš a chce žít po svým a ve svým. Jeden má tu svou holubárnu, druhejš ty svý králíky — a proč jim to, hergot, brát? Vííte, já jsem vodsad', takže víím, vo čem mluvím! Ale abych to moc neprotahoval: žádná asanace nebude! To samosebou neznamená, že jste tu zbytečný! Navopak: jsme rádi, že vás tu máme, a bude fajn, když tu ještě pobudete. Rozhodněte si sami, co budete dělat. Nějaký studie, jak to tady vopatrně zvelebit, nějakěj průzkum, experimenty

a tak. Kecat vám do toho nebudu, věřím vám, že se flákat nebudete a něco pěknýho vymyslíte. Třeba ani ne sem, ale někam jinam, co já vím! A někdo jinej zas přijde třeba s nápadem, kterej bude pro nás to pravý vořechový! Jak vidíte, jsem sice vodsad', ale fakt nejsem úplně blbej! Tak co? Rozumíme si?

(Krátká rozpačitá pauza)

BERGMAN Myslím, že nebudu mluvit jen za sebe, ale za všechny své kolegy —

PRVNÍ INSPEKTOR Promiň, ty seš kdo?

BERGMAN Jmenuji se Zdeněk Bergman a jsem tu hlavním projektantem —

PRVNÍ INSPEKTOR Takže to tady vedeš?

BERGMAN Ale nemusím, jestli nechcete —

PRVNÍ INSPEKTOR Vo mě nejde! *(ukáže na přítomné)* Vo ně jde! *(k přítomným)* Má u toho zůstat?

(Všichni přikyvuji)

Dobrý, tak pokračuj! Ale jak říkám: bez zbytečných keců —

BERGMAN Myslím, že nebudu mluvit jen za sebe, ale za všechny své kolegy, když řeknu, že na tento okamžik jsme čekali léta. Architektura potřebuje totiž svou bodu jako vzduch!

PRVNÍ INSPEKTOR Mý slova! Kdyby se vobjevil jakékoli problém, stačí dát vědět — nejlíp tuhle přes Myšáka *(ukáže na TAJEMNÍKA)* —

(PRVNÍ INSPEKTOR vstává; TAJEMNÍK ihned také vstává; všichni vstávají)

Tak vám držím palce!

ALBERT Promiňte, pane inspektore —

PRVNÍ INSPEKTOR Co je?

ALBERT Nevím, jestli o tom víte — ale ještě v době, kdy se plánovala asanace, vystoupili někteří občané s její kritikou a byli v souvislosti s tím internováni v hradní hladomorně. Nemohla by být teď tato nespravedlnost napravena?

PRVNÍ INSPEKTOR *(k TAJEMNÍKOVÍ)* Pust' je domů, Myšáku!

TAJEMNÍK Oba?

PRVNÍ INSPEKTOR Jasně! *(k přítomným)* Tak čau!

VŠICHNI Čau!

(PRVNÍ INSPEKTOR všem zamává a v doprovodu TAJEMNÍKA odejde pravými dveřmi. Krátká pauza, všichni vyjeveně civí na pravé dveře)

ALBERT *(zvolá)* Svoboda!

(Všichni se vzpamatují, začnou se radostně smát, vzájemně si blahopřejí a objímají se)

PLECHANOV Jsem zvyklý na leccos, ale že se dožiju tohohle, to jsem si opravdu nemyslel! *(k BERGMANOVÍ)* Ty jo, Zdeňku?

BERGMAN Ne!

LUISA Není to všechno jen nějaká halucinace?

ALBERT Muselo to přijít! Život se natrvalo potlačovat nedá!

PLECHANOV Hlavně, aby to vydrželo!

BERGMAN Musí to vydržet!

ALBERT Teď už se nemáme na co vymlouvat!

BERGMAN Takový okamžik člověka potkává jednou za život!

(Všichni se zvolna uklidňují, někteří usedají ke stolu; RENATA stojí opodál. Krátká pauza)

ULČ Nevím, jestli to bude teď znít zrovna populárně —

LUISA Neříkejte, že z toho nemáte taky radost!

ULČ Ale mám, samozřejmě že mám. Jen se bojím, abychom nevyhlili s vaničkou i dítě —

BERGMAN Nerozumím vám —

ULČ Rozchod s nekvalifikovaným řízením výstavby je jedna věc — a rezignace na racionální urbanistické myšlení věc druhá —

LUISA Copak tady někdo na něco rezignuje?

ULČ Zatím ne, ale určitě to tím směrem leckoho potáhne. Pokud jde o mne, říkám rovnou, že odmítnu účast na čemkoliv, co by mělo městskou architekturu vrátit k živelné, chaotické a ve svých důsledcích asociální výstavbě minulého století —

BERGMAN Něco takového přece nikdo nechce! Myslím, pane kolego, že zbytečně sečkujete —

ULČ Byl bych rád, kdyby to bylo jen sečkování. Říct jsem to ale musel. Ze všeho nejdůležitější totiž teď je — aspoň podle mého názoru — aby se odpor proti centralismu nezvrhl v odpor proti koncepčnosti vůbec —

PLECHANOV Když vy vidíte pořád jen dvě možnosti: pořádek asanací a sídliště — anebo bordel!

ALBERT Přesně! Kdo prosazuje pluralitu proti uniformitě, neprosazuje tím přece chaos proti koncep-

nosti, ale život proti smrti!

ULČ Nemám nic proti pluralitě! Upozorňuji jen, že svoboda není nezodpovědnost!

BERGMAN Souhlasím! Proto také nechápu tuto chvíli jako výzvu k neodpovědnosti, ale naopak jako příležitost k tomu, abychom konečně naplno uplatnili svou vlastní tvůrčí odpovědnost! Je to úkol především mravní: musíme postavit pravdu proti lži, odvahu proti konformitě, svobodu proti útlaku. Čím statečnějšími budeme lidmi, tím lepšími budeme architekty. Anebo jsme snad nestavěli dosud tak špatně hlavně proto, že jsme nedokázali trvat si na svém? Samozřejmě: někteří budeme vždycky tíhnout spíš ke globálnějším řešením a někteří naopak k svébytným detailům a atypickým prvkům. Hlavní ale je, že všichni budeme dělat to, co chceme, a ne to, co je nám vnuceno. Naše projekty by se od této chvíle měly rodit v atmosféře svobodné diskuse, vzájemné tolerance, dobré vůle a dělné spolupráce. Jen na nás teď záleží, zda takovou atmosféru skutečně vytvoříme a zda si ji eventuálně i uhájíme!

PLECHANOV Neměla by už platit žádná tabu —

ALBERT Strach už nesmí vítězit nad pravdou —

BERGMAN Poslušnost nad odpovědností —

LUISA A blbost nad svobodou!

BERGMAN *(k MACOURKOVÉ)* Co o tom soudíte vy, kolegyně Macourková?

(MACOURKOVÁ neurčitě pokrčí rameny. Krátká pauza)

LUISA Můžem přinést šampus?

(BERGMAN s úsměvem přikývne; LUISA kývne na RE-

NATU a obě pak odkvapí levými zadními dveřmi. Pravými zadními dveřmi zároveň vstoupí TAJEMNÍK a za ním PRVNÍ a DRUHÝ DELEGÁT)

BERGMAN (zvola k DELEGÁTŮM) Zdravím vás na svobodě, přátelé! Neříkal jsem vám, že nic není tak, jak se to upeče? Už se nemusíte bát, že vám zničíme domov!

PRVNÍ DELEGÁT Děkujeme —

BERGMAN Naopak: my děkujeme vám! Věc, o kterou jste se svým neohroženým postojem zasloužili, je i naší věcí! Pozdravujte všechny dole!

PRVNÍ DELEGÁT Nashledanou —
(PRVNÍ a DRUHÝ DELEGÁT, následováni TAJEMNÍKEM, zamíří k pravým dveřím)

MACOURKOVÁ Pane tajemníku —
(PRVNÍ a DRUHÝ DELEGÁT odejdou pravými dveřmi; TAJEMNÍK se v nich zastaví a obrátí)

TAJEMNÍK Ano?

MACOURKOVÁ Nepřipijete si s námi? Bude šampaňské —

TAJEMNÍK Nemohu, jsem abstinent. Čau —

MACOURKOVÁ Čau —
(TAJEMNÍK odejde pravými dveřmi. Levými zadními dveřmi zároveň přicházejí LUISA a RENATA; LUISA nese táč se sklenkami a RENATA má v rukách a v náruči čtyři láhve šampaňského. LUISA rozdává všem sklenky. BERGMAN a PLECHANOV si berou od RENATY dvě láhve; dvě zbývající staví RENATA na stůl. BERGMAN a PLECHANOV láhve otevírají a po příslušném výbuchu rychle

všem nalévají)

BERGMAN (pozvedá sklenku) Na svobodný rozvoj architektury a urbanismu!

VŠICHNI (přitukávají si a přitom volají) Sláva!
(Všichni vypíjejí své sklenky; BERGMAN a PLECHANOV všem znovu nalévají)

PLECHANOV (pozvedá sklenku) Abychom už nikdy nemrzali města a neničili krajinu!

VŠICHNI (přitukávají si a přitom volají) Sláva!
(Všichni vypíjejí své sklenky; BERGMAN a PLECHANOV všem znovu nalévají)

LUISA (pozvedá sklenku) Abychom se už nikdy nemuseli bát!

VŠICHNI (přitukávají si a přitom volají) Sláva!
(Všichni vypíjejí své sklenky; BERGMAN a PLECHANOV všem znovu nalévají)

ALBERT (pozvedá sklenku) Ať zhyne asanace! Sláva životu!

VŠICHNI (přitukávají si a přitom volají) Sláva!
(Všichni vypíjejí své sklenky. PLECHANOV uchopí housle a začne hrát Straussův valčík Na krásném modrém Dunaji. BERGMAN uchopí LUISU; ULČ RENATU a ALBERT MACOURKOVOU a všichni začnou tančit valčík. Po chvíli si páni vymění mezi sebou partnerky: BERGMAN teď tančí s MACOURKOVOU; ULČ s LUISOU a ALBERT s RENATOU. PLECHANOV zrychlil hru, tanec je divočejší a bohatší na figury. Po chvíli si páni opět vymění mezi sebou partnerky: BERGMAN teď tančí s RENATOU; ULČ s MACOURKOVOU a ALBERT s LUISOU. PLE-

CHANOV opět zrychlil hru, tanec je ještě divočejší a ještě bohatší na figury. Po delší chvíli, když jsou všichni tančící už viditelně vyčerpaní a poněkud se začínají vlivem šampaňského motat, vracejí se postupně ke stolu; udýchání usedají; PLECHANOV přestává hrát a odkládá housle. Krátká pauza. Pak LUISA uchopí dvě další láhve a podá je BERGMANOVĚ a PLECHANOVĚ. Ti je ihned otevírají a všem opět nalévají)

ALBERT (pozvedá sklenku) Architekti všech zemí, spojte se!

VŠICHNI (volají) Sláva!

(Všichni vypíjejí své sklenky; BERGMAN a PLECHANOV všem znovu nalévají)

ULČ (pozvedá sklenku) Tajemníci všech zemí, odejděte do jiných zemí!

VŠICHNI (volají) Sláva!

(Všichni vypíjejí své sklenky; BERGMAN a PLECHANOV všem znovu nalévají)

LUISA (pozvedá sklenku) Lidé všech zemí, milujte všechny země!

VŠICHNI (volají) Sláva!

(Všichni vypíjejí své sklenky; PLECHANOV uchopí opět housle a začne hrát divoký čardáš. LUISA vyskočí na stůl a začne na něm tančit. ULČ se skácí na zem; MACOURKOVÁ ho vezme za nohy a táhne — sama se přitom motajíc — k levým zadním dveřím, jimiž ho posléze odtáhne. BERGMAN mezitím vstal, uchopil láhev a polévaje si zbytkem šampaňského hlavu, motá se ke schodišti. Když k němu dorazí, samozřejmě o ně zakopne a spadne na zem. RENA-

TA, která zřejmě pila nejméně, k němu přiběhne, pokouší se ho postavit, což se jí nakonec podaří aspoň do té míry, že si může dát kolem krku jeho paži a táhnout ho po schodišti k levým dveřím, jimiž s ním pak odejde. LUISA tančí na stole stále vášnivěji a vyzývavěji; ALBERT sedí u stolu a fascinovaně na ni hledí. Hudba náhle skončí disharmonickým akordem: PLECHANOVĚ vypadly housle z ruky, protože i on ztratil nad sebou vládu; hlava mu klesla na prsa a on okamžitě usnul a začal chrápat. LUISA přestane tančit, směje se, dosedne na stůl do blízkosti ALBERTA a obrátí se k němu)

LUISA Ahoj!

ALBERT Jste báječná —

(LUISA se rozesměje, uchopí polystyrenový model hradu s podhradím, který stojí na stole, narazí si ho na hlavu jako jakýsi extravagantní klobouk, přehodí si vyzývavě nohu přes nohu a zaujme pózu kurtizány. ALBERT na to nereaguje, uchopí ji za ruku a začne rychle mluvit, nevšímaje si PLECHANOVĚ chrapání, které celý jeho následující proslav bude zvukově podbarvovat)

Luiso — vím, že ze mě máte asi legraci, ale já mluvím smrtelně vážně: miluji vás! Šíleně vás miluji! Je to samozřejmě nesmysl, pošetilost a bláznovství — vím, že nemám žádnou naději — absolutně od vás nic nechci — zakázal jsem si cokoli chtít — je to celé můj problém, kterým nemám právo vás obtěžovat — stačí mi, když vás občas vidím při poradě nebo při večeři — respektuji váš vztah k panu šéfovi a raději bych odtud odešel, než abych vám způsobil sebemenší komplikaci — mluvím s vámi

o tom poprvé a naposled, slibuji vám to — nikdy se mi něco takového ještě nestalo — nechápu to a proklínám se za to — ale je to silnější než já — asi bych se neodvážil vám o tom vůbec říct nebýt toho nešťastného šampaňského — jste moje sluníčko a já nechci nic víc, než aby aspoň jediný jeho paprsek na mne z dálky dopadal — to mi úplně stačí k životu — netušil jsem, co je to láska — je to propast, kterou člověk letí, aniž má na svůj let sebe-menší vliv — rozbuší se mi srdce kdykoli vás zahlédnu — chovám se jako sextán — i teď mluvím jako sextán — prosím vás, pomozte mi nějak, zničte to ve mně, pošlapte to, vysmějte se mi — řekněte to panu šéfovi, řekněte to všem, vyprávějte to jako bizarní anekdotu — vidím vás pořád a všude — už několik dní jsem nenakreslil ani čárku — denně se mi o vás zdají mučivé sny — včera jsem s vámi byl například na houbách u Machoninů, to jsou mí spolužáci z fakulty — nenávidím se za to, že to v sobě nedokážu ovládnout a potlačit — myslel jsem si, že jsem chlap, a byl jsem hrdý na svou pevnou vůli — a najednou se zmítám v citech, kterým sám pořádně nerozumím — vlastně to nejsou city, to je špatné slovo, je to něco víc, něco mimo mne, běs, který mne posedl — jste jediný pevný bod mého vesmíru — osa, kolem níž se točí — zdroj jeho skutečnosti a smyslu — nechápu, proč mne Bůh takto zkouší —

(Během ALBERTOVA vyznání si LUISA zvolna sundala svůj „klobouk“, zvažněla, vystřízlivěla, pak začla slzet a teď ALBERTA přerušila hlasitým pláčem. Sedí na stole schoulena do klubíčka a zakrývá si obličej dlaněmi. ALBERT

zmateně vstane, neví, co má dělat, pak opatrně přistoupí k LUISE a něžně ji pohladí po vlasech. Ona se k němu náhle obrátí a stále plačíc ho k sobě přitiskne, zlíbe a pak šetrně odstrčí. Konečně se ovládne, přestane plakat, utře si oči a pokusí se o úsměv)

LUISA Promiň — jsme oba blázni — opilí blázni —

ALBERT Ublížil jsem vám?

LUISA Ach ne —

ALBERT Proč pláčete?

LUISA Tomu bys nerozuměl —

ALBERT Řekněte mi to, prosím!

LUISA Sama nad sebou —

(LUISA se na ALBERTA smutně usměje, vstane, přistoupí k němu, obejmě ho a začne něžně líbat. ALBERT má zavřené oči a stojí jako omámen. Levými dveřmi vstoupí RENATA. Když spatří LUISU a ALBERTA v objetí, strne a vyděšeně na ně zírá. LUISA naposled políbí ALBERTA, odstoupí od něho a s úsměvem na něho hledí. ALBERT má stále ještě zavřené oči)

(tiše) Alberte —

(ALBERT otevře oči)

Jsem rozumná holčička — a ty musíš být rozumný chla-peček — slib mi, že budeš rozumný chlapeček —

(ALBERT neznatelně přikývne. RENATA začne tiše vzlykat. Vtom se rozlétnou levé zadní dveře a na scénu jimi vletí ULČ jen v košili a ve spodkách. Za ním letí jeho kalhoty a bílý plášť. ULČ se zastaví, rozhlédne a když uvidí RENATU, zvolá k ní)

ULČ *(zvolá)* Já mám taky pohlavní pud!

RENATA *(přemáhajíc vzlykot)* Víím, že ho máte —
(PLECHANOV se náhle vylekaně probudí: zřejmě se mu něco hrůzostrašného zdálo. Okamžik hledí vytřeštěně před sebe, pak se jakž takž vzpamatuje, vezme své housle a začne hrát opět Na krásném modrém Dunaji. Opona padá, hudba slábne, až docela vymizí)

Konec třetího jednání

(Přestávka)

Čtvrté jednání

(Když se v hledišti setmí, ozvou se za oponou opět housle s melodií písně Oči černýje. Po chvíli se otevře opona. Na scéně jsou PLECHANOV a ALBERT; PLECHANOV má hlavu ovázanu bílým kapesníkem a hraje. Po další chvíli levými dveřmi vstoupí RENATA a zastaví se na odpočívadle; PLECHANOV a ALBERT ji nevidí)

RENATA *(k PLECHANOVU)* Pane architekto —
(PLECHANOV neslyší, hraje dál; pauza)

(hlasitěji) Pane architekto —

(PLECHANOV neslyší, hraje dál; pauza)

(zvolá) Pane architekto!

(PLECHANOV přestane hrát a vzhledne k RENATĚ)

PLECHANOV Mluvíte ke mně?

RENATA Ano —

PLECHANOV Stalo se něco?

RENATA Pan hlavní projektant se vás nechá ptát, jestli byste mu nedal ještě jeden prášek —

PLECHANOV Je mi líto, ale poslední jsem dal před chvílkou kolegovi Ulčovi —

RENATA Vyřídím to —

(RENATA odejde levými dveřmi; PLECHANOV odkládá housle)

PLECHANOV Měl byste s ní trochu promluvit. Vidíte přece, jak se trápí —

ALBERT Kvůli mně?

PLECHANOV Samozřejmě —

ALBERT To mi je líto —

PLECHANOV Chápu, že na to teď nemáte myšlenky — prožil jsem si to před dvaceti lety taky — přesto byste ale mohl —

ALBERT Nevím, co jste prožil před dvaceti lety, a nevíte, co já prožívám teď —

PLECHANOV Ale vím! Totéž, co já tehdy! Studovali jsme spolu a já na tom byl stejně jako vy teď. Jediný rozdíl je, že byla tehdy o dvacet let mladší —

ALBERT Vy mluvíte o —

PLECHANOV Samozřejmě —

ALBERT Něco vám říkala?

PLECHANOV O čem?

ALBERT O včerejšku —

PLECHANOV Nevím, co se stalo včera, vím ale, co se děje ve vás —

ALBERT Vědět to můžete, ale chápat těžko —

PLECHANOV Naopak: jediné já to můžu chápat. Když vás tak pozoruju, zdá se mi, že vidím jen mladšího sebe. Mám o vás strach —

ALBERT Proč?

PLECHANOV Nevíte, do čeho se řítíte. Nemám ve zvyku plést se do věcí, do nichž mi nic není, ale aspoň tohle jsem vám říct musel —

ALBERT Když jste začal, tak pokračujte —

PLECHANOV Vaše láska, příteli, ji vábí, přitahuje a vzrušuje, proto se jí nedokáže uzavřít nebo vzepřít. Zároveň ale nedokáže udělat ten poslední bláznivý krok, kterým by to všechno roztrála ve váš prospěch. Vaši lásku

bude tedy trvale žít a přitom trvale nenaplnňovat. Dříve nebo později se z toho docela pomatete, a pak už bude záležet jen na docela nahodilých okolnostech, do jaké tragédie to vyústí. Věřte mi, že vím, o čem mluvím —

ALBERT U vás to vyústilo do nějaké tragédie?

PLECHANOV Na tom nezáleží, nejde teď o mě, ale o vás. Když to v sobě ihned nezabijete, nezabijete to nikdy, leda byste ovšem zabil sám sebe, což, jak pevně doufám, nemáte v plánu. Některé choroby jsou zkrátka od určitého stadia neléčitelné —

ALBERT Láska přece není choroba! Zvlášť k takové bytosti — anebo vy si myslíte, že je zlá?

PLECHANOV Ach ne, vůbec ne! V tom je ale právě kámen úrazu! Kdyby celá ta hra neurčitých příslibů a neúplných odmítnutí, rozdražďujících náznaků touhy a vždy nakonec vítězícího sebeovládání, projevů blízkosti a zároveň signálů nedostupnosti — kdyby to všechno bylo dílem chladnokrevného kalkulu, rozmarnosti nebo obyčejné neodpovědnosti, bylo by to dobré: prohlédl byste to brzo a snadno si s tím poradil. Nejhorší je, že zkáza, kterou šíří, není důsledkem zlé vůle, ale jejího způsobu bytí. Omlouvám se za to kázání, ale přinutil mě k němu přesně ten hlas, o němž jste tu nedávno tak pěkně hovořil —

(Pauza)

ALBERT To je zvláštní —

PLECHANOV Co je zvláštní?

ALBERT Chtěl jste mě varovat a dosáhl jste právěho opaku: začínám rozumět tomu zvláštnímu smutku,

který je v jejích očích —
 PLECHANOV A to vám ji ještě víc přibližuje —
 ALBERT Ano —
 PLECHANOV Stupňuje to vaši touhu jí pomá-
 hat —
 ALBERT Ano —
 PLECHANOV Máte pocit, že obětává nezištnost
 vaší lásky je v tomto nic nechápajícím světě to jediné, co
 ji může chránit před neštěstím, které si neúmyslně způso-
 buje tím, že ho neúmyslně způsobuje jiným —
 ALBERT Ano —
 PLECHANOV Tušil jsem, že to tak dopadne. Ne-
 zbývá mi, než udělat to, co jsem měl udělat hned: mlčet
 a tiše doufat ve vaši dobrotu kartu —
*(Levými dveřmi vstoupí RENATA s táckem, na němž jsou
 dvě kávy. Zamíří zvolna po schodišti nahoru. PLECHA-
 NOV dloubne ALBERTA a pohledem ho vyzve, aby RE-
 NATU oslovil)*
 ALBERT Renato —
*(RENATA se zarazí, pak se tiše ozve, aniž se k ALBERTO-
 VI otočí)*
 RENATA *(tiše)* Přejete si?
 ALBERT Měla byste na chvilku čas?
 RENATA Nezlobte se, ale —
 ALBERT Je to důležité —
 RENATA Mám práci —
 ALBERT Všichni máme práci. Prosím vás —
 RENATA Ted' to skutečně nejde —
(RENATA s kávou rychle odejde levými horními dveřmi.)

ALBERT pohlédne tázavě na PLECHANOVA)
 PLECHANOV Stydí se. Běžte za ní —
*(PLECHANOV popostrčí ALBERTA; ALBERT jde pomalu
 ke schodišti a zvolna po něm stoupá vzhůru. Když je asi na
 třetím schodu, otevrou se levé dveře a vstoupí jimi opatrně
 LUISA, v každé ruce jeden šálek kávy. Dveře nechává za
 sebou otevřené. ALBERT se zarazí a rychle sejde dolů, aby ji
 uvolnil cestu. Je zřetelně zmaten)*
 ALBERT *(tiše)* Dobré jitro —
 LUISA *(s veselým úsměvem)* Ahoj, Alberte —
*(LUISA odnáší šálky ke stolu; PLECHANOV si bere své
 housle; když ho LUISA spatří s obvazem na hlavě, zasměje se)*
 Vidím, Kuzmo, že ani ty už nemáš výdrž, kterou jsi
 míval —
*(PLECHANOV se ušklíbne a odšourá se pravými zadními
 dveřmi. LUISA postaví kávu na stůl, jednu na místo, kde
 sedá BERGMAN, druhou na své místo. Usedne k ní, začne
 si ji míchat, pak pohlédne na ALBERTA, stále stojícího
 rozpačité pod schodištěm, a usměje se na něho. Pauza)*
 ALBERT *(tiše)* Odpusťte —
*(Levými horními dveřmi vstoupí RENATA s prázdným
 táckem. Sejde na odpočívadlo, pohlédne na ALBERTA
 a LUISU, pak rychle odejde levými dveřmi)*
 LUISA Nevím co —
 ALBERT Ten včerejšek —
 LUISA Hlupáčku!
*(Levými dveřmi vstoupí BERGMAN. Má hlavu rovněž
 ovázanu kapesníkem)*
 ALBERT *(k BERGMANOVÍ)* Dobrý den —

(BERGMAN jen kývne a jde pomalu ke svému místu u stolu. ALBERT zapomene, že chtěl jít za RENATOU, chvíli rozpačitě přešlapuje, pak vycouvá zmateně levými zadními dveřmi. BERGMAN mezitím usedl ke stolu a také si míchá kávu. Delší pauza)

BERGMAN Co to s tebou dělá?

LUISA To víš — úplně ledovou mě to těžko může nechat —

BERGMAN Chápu: láska indukuje lásku —

LUISA Nemluvila jsem o lásce —

BERGMAN Jistě by sis s ním ráda něco začala!

LUISA Snad, ale nejde to —

BERGMAN Proč?

LUISA Tomu bys neřezuměl —

BERGMAN Samozřejmě! Jak bych já — známý balvan — mohl takovým věcem rozumět! City jsou přece výhradně tvůj terén —

LUISA Mým terénem je dělá jen tvůj cynismus —

BERGMAN Proč to nejde?

LUISA Je to příliš vážné, než abych měla právo si s tím zahrávat. Možná sis toho ještě nevšiml, ale občas je mým terénem i odpovědnost —

BERGMAN Příliš vážné, říkáš. Hm. Nevím sice, co může být tak hrozně vážného a mému mozku nedostupného na tom, když si celkem slušný a citlivý chlapec nechá poplést hlavu zkušenou čtyřicátnicí, nicméně je-li to opravdu vážné, pak mi to docela lichotí: okouzlení tou dámou je totiž zároveň nepřímým potleskem jejímu životnímu partnerovi, respektive jeho životní volbě —

LUISA No vidíš, aspoň něco jsi schopen si z toho vzít! Co abychom ale zkusili aspoň chvíli mluvit o vážných věcech vážně?

BERGMAN Jsem pro každý experiment —

LUISA Především bys nemusel všechno vždycky svádět na mě. Já nikomu hlavu nepopletla, bylo to pro mne stejné překvapení, jako pro tebe. Za druhé: nejde tu o žádné zakoukání nebo dokonce běžné choutky, jak jsme na ně kolem sebe zvyklí. Jsou v tom hlubiny, které my už dávno neznáme, pokud jsme je vůbec někdy znali, a ty hlubiny jsou příliš nebezpečné —

BERGMAN Pro koho?

LUISA Hlavně samozřejmě pro něj. Ale možná trochu i pro mě —

BERGMAN Hlubiny přitahují —

LUISA Správný postřeh —

BERGMAN A nahánějí hrůzu —

LUISA Přesně tak —

BERGMAN Takže se vlastně bojíš!

LUISA V jistém smyslu ano —

BERGMAN A tys do těch hlubin nahlédla?

LUISA Trochu —

BERGMAN Doufám, že ne v mé posteli —

LUISA Jestli chceš být nechutný, nebudu se s tebou o tom prostě bavit!

BERGMAN Promiň. Jak jsi tedy do nich nahlédla?

LUISA Říkal mi děsivé věci. Krásné, ale děsivé —

BERGMAN Například?

LUISA Že jsem sluníčko a že nechce nic víc, než

aby aspoň jediný můj paprsek na něj z dálky dopadal —

BERGMAN A dál?

LUISA Že se mu rozbuší srdce, kdykoli mě zahlédne —

BERGMAN A dál?

LUISA Připadá si posedlý běsem, prý jsem osou jeho vesmíru a jediným zdrojem jeho skutečnosti a smyslu —

(Levými dveřmi vstoupí TAJEMNÍK, rychle vyběhá po schodišti, přechází po ochozu a odchází pravými horními dveřmi)

BERGMAN Hm. Zajímavé —

LUISA Co je zajímavé?

BERGMAN Že právě tobě — známé kritičce všeho banálního — najednou banálnost nevadí!

LUISA Kdybys aspoň něco málo věděl o lásce, věděl bys také, že čím hlubší cit, tím tíž se o něm mluví, a že často ten nejhlubší cit není schopen sám sebe artikulovat jinak, než těmi nejotřelejšími slovy!

BERGMAN No dobrá. Ale zpátky k tvé odpovědnosti —

LUISA Co je s ní?

BERGMAN Zajímalo by mě, jestli v tom všem hraje nějakou roli taky odpovědnost za mne —

LUISA Mrzelo by tě, kdyby nehrála?

BERGMAN Jen mě to zajímá —

LUISA A mě zase zajímá, jestli by tě to mrzelo —

BERGMAN To tě už opravdu zajímat nemusí —

LUISA Co tím chceš říct?

BERGMAN Hůř, než mi je, mi už stejně být nemůže!

(Pravými zadními dveřmi vstoupí TAJEMNÍK a rychle zamíří ke schodišti)

BERGMAN *(k TAJEMNÍKOVÍ)* Děje se něco?

TAJEMNÍK Zatím ne —

(TAJEMNÍK vybíhá po schodišti a odchází levými horními dveřmi)

LUISA O to ti tedy šlo!

BERGMAN O co myslíš?

LUISA Převést řeč na to své nejoblíbenější téma! Nezdá se ti to poněkud stereotypní? Jsi jako nějaká veskrze předvídatelná postava z nějaké veskrze předvídatelné hry! Jenomže poté, co jsem ti minule zase naletěla na tvé falešné slzy, jsem se rozhodla, že už na to prostě nebudu reagovat. Bez diváků není totiž možné ani divadlo. Nechápu, proč mě tak prostá věc nenapadla už dávno. Jsem zřejmě typ, který je schopen pochopit hru až na padesáté repríze —

(BERGMAN významně vstane, jde zvolna ke schodišti a stoupá pomalu vzhůru. Na odpočívadle se zastaví a obrátí k LUISE)

BERGMAN Jsou hry, Luiso, které zřejmě nepochopíš, dokud nejsou navždy staženy z repertoáru! Což bude brzy i náš případ. Divadlo totiž končí, má drahá! Ale ne proto, že ztratilo diváka. Všechno je jinak: zůstane divák bez divadla! Měj se tu dobře —

(BERGMAN se otočí, aby pomalu, ba téměř slavnostně stoupal po schodišti dál. LUISA na něho okamžitě nechápavě

hledí, pak náhle vyskočí a zvolá)

LUISA *(zvolá)* Zdeňku!

BERGMAN *(aniž se zastaví nebo ohlédne)* Co je?

LUISA Kam jdeš?

BERGMAN Na věž —

(BERGMAN je už na ochozu a míří k pravým horním dveřím. LUISA za ním utíká vzhůru po schodišti)

LUISA Zbláznil ses? Počkej!

(LUISA dostihla BERGMANA a zastoupila mu cestu.

BERGMAN ji odstrčí; ona ho chytne a pevně sevře; on se ji pokouší setřást; vzniká z toho šarvátka)

BERGMAN Pust' mě!

LUISA Chceš, abych udělala ostudu? Začnu křičet —

BERGMAN To mi je jedno. Je konec! Copak to nechápeš? Konec všeho!

(Hluk přivolal další; v pravých horních dveřích se objevuje ULČ, hlavu rovněž ovázanou kapesníkem; v levých dveřích RENATA; v levých zadních dveřích ALBERT a v pravých zadních dveřích PLECHANOV s houslemi a hlavou také stále ještě ovázanou kapesníkem)

ULČ Co se děje?

LUISA Zadržte ho!

(ULČ se před pravými horními dveřmi potýká s BERGMANEM, který chce do nich proniknout. S ovázanými hlavami připomínají nějaké japonské zápasníky. PLECHANOV odloží housle a běží také na ochoz; ALBERT ho následuje)

PLECHANOV Kam chce?

LUISA Neptej se a chyt' ho!

(PLECHANOV, ULČ a ALBERT drží už pevně BERGMANA, který se ještě chvilku zmítá a pak to vzdá)

BERGMAN Nechte toho, jdu —

(PLECHANOV, ULČ a ALBERT BERGMANA opatrně pustí; BERGMAN jde zvolna po ochozu zpět. Když míjí LUISU, sykne)

(sykne k LUISE) Stejně to udělám!

(Okamžik před tím, než dojde BERGMAN k levým horním dveřím, vyběhne z nich TAJEMNÍK, nikoho si nevšímá, sbíhá po schodišti dolů, přejde rychle místnost a odejde pravými dveřmi, které však nechá otevřené. BERGMAN a za ním všichni ostatní scházejí tiše dolů. Všichni zůstanou stát kolem stolu a rozpačitě se na sebe dívají. Pauza)

PLECHANOV Co tě to, prosím tě, napadlo? A zrovna teď — když se všechno začlo konečně měnit k lepšímu —

ULČ Asi otrava alkoholem, někteří lidé dělají v kocovině horší věci, než když jsou opilí!

ALBERT Je to všechno má vina —

PLECHANOV Nesmysl!

ALBERT Vím to a nikdo mi to nevymluví!

LUISA Plácáš hlouposti —

(BERGMAN se rozhlédne významně po přítomných; všichni na něho hledí; krátká pauza)

BERGMAN Nebudu vám, přátelé, nic vysvětlovat, protože byste to beztak nepochopili. S naším ateliérem to nesouviselo, a tím méně s vámi, Alberte. Pokud si o tom potřebujete něco myslet, tak vám navrhuju tu

otravu alkoholem. Ještě radši bych ale byl, kdybyste na tu věc prostě zapomněli —

(Vtom začne za scénou divoce štěkat pes. Všichni zvědavě pohlédnou do pravých dveří. Po chvilce štěkot ztichne. Levými zadními dveřmi vběhne udýchaná MACOURKOVÁ. Krátce nato vstoupí pravými dveřmi DRUHÝ INSPEKTOR. Za ním jde TAJEMNÍK, který za sebou dveře zavře. BERGMAN, PLECHANOV a ULČ si rychle sundávají z hlavy kapesníky a strkají si je do kapsy. DRUHÝ INSPEKTOR a TAJEMNÍK přejdou důležitě místností, všemi napjatě sledováni vystoupí vážně po schodišti, aby se nakonec zastavili uprostřed ochozu. DRUHÝ INSPEKTOR vyjme z kapsy papírek, rozbalí ho, odkašle si a začne číst. TAJEMNÍK stojí kousek za ním a přes rameno mu do papírku nahlíží)

DRUHÝ INSPEKTOR *(čte)* Občas je třeba, přátelé, kousnout i do kyselého jablka. A občas je dokonce třeba v zájmu lidského zdraví vzít skalpel a rozříznout člověku vřed. Chvilí to bolí, ale pak se celému tělu uleví. Možná nebude pro leckoho z vás jednoduché ihned a bez otázek či obav se vyrovnat s tím, co vám teď řeknu. Nakonec se s tím ale vyrovnáte, protože pochopíte, že skalpel byl jedinou možností, jak organismus zachránit.

(MACOURKOVÁ odejde po špičkách levými zadními dveřmi)

Můj předchůdce, s kterým jste se tu nedávno setkali, nebyl zlý člověk. Ale na úrovni situace bohužel nebyl, intelektuálně, temperamentem, ani kvalifikací. I to jste možná z toho krátkého setkání vycítili.

(MACOURKOVÁ se vrací levými zadními dveřmi, nese sklenku vody, po špičkách projde místností a vystoupí po schodišti až k DRUHÉMU INSPEKTOROVÍ. Vodu postaví před něho na zábradlí ochozu, ukloní se a pak spěšně schází opět dolů mezi ostatní. DRUHÝ INSPEKTOR se napije a pokračuje v četbě svého proslovu)

Svým způsobem to byla tragická postava: prostý muž z lidu, zdejší rodák, s citem pro nálady lidí dole a s dobrými úmysly, ale v řídicí práci nezkušený, v jednání s lidmi slabý a názorově nepevný. Věci se mu proto začly záhy vymykat z rukou a přerůstat mu přes hlavu. Nepoznal okamžik, kdy se svoboda mění v anarchii, a nerozlišoval mezi těmi, kdo to myslí poctivě, a těmi, kdo ne. A tak se stalo, že dobrý úmysl posílit autonomii vašeho ateliéru, více přihlížet k mínění lidí dole a vaši práci tím celkově zkvalitnit, se v hysterické atmosféře neregulované diskuse zvrhl ve svůj pravý opak: šířil se zmátek a nakonec se tu přestalo pracovat vůbec —

(DRUHÝ INSPEKTOR přeruší četbu, pohlédne dolů na přítomné a pak začne spatra extemporovat)

A kdo nepracuje, ten co? No nejl! Kdo chce jíst, musí makat! To platí pro každého! Říkaly to už naše babičky. Tak se věci mají. A tak chodí. Tak to je. Když někdo nerozumí, tak na to co? Doplatí!

(TAJEMNÍK dloubne nenápadně DRUHÉHO INSPEKTORA; ten okamžitě pochopí a vrátí se k napsanému textu)

(čte) Až po dlouhém naléhání mnoha poctivých lidí jsem přijal nevďěčný úkol obnovit tady pořádek. Nepřišel jsem vyhlíet s vaničkou i dítě. Chci dítě naopak z vaničky

vyjmout, osušit a ošetřit, aby mohlo dál zdravě žít a rozvíjet se do krásy. Abych ale nevyvolával dojem, že jsem člověkem starých poměrů a tedy i otrokem jejich záliby v nekonečných, bezobsažných a frázovitých proslovech, přejdu teď rovnou k věci samé: náhlé a zbrklé rozhodnutí ustoupit od plánované asanace bylo nekvalifikované, nezodpovědné a napáchalo mnoho škod. V podstatě to byl ústup od samotného smyslu vaší práce, kterým je moderně a vskutku koncepčně vytvářet lidem důstojnější životní podmínky. Příprava asanace bude tedy zase normálně pokračovat. Ba co víc: získá novou dynamiku! Není to žádný návrat k starému a právem odsouzenému způsobu řízení vaší práce, jak se nám jistě budou někteří snažit namlouvat. Naopak: je to radikální obnova jejího původního smyslu a její radikální očistění jak od všech dřívějších deformací, které vyvolaly oprávněnou kritiku, tak od všech pozdějších výstřelků, v něž tato kritika vyústila. Doufám, že i mezi vámi zvítězí rozum nad emocemi, že i vy pochopíte naléhavost provedeného řezu, vděčně ho přijmete a s novým elánem se dáte do práce, abyste vynahradili lidem dole zbytečné zdržení, k němuž tu došlo a kterým jsou právem zneklidnění. Mnoho úspěchů!

(DRUHÝ INSPEKTOR složí svůj papírek, strčí ho do kapsy, viditelně se mu však nechce opustit řečnické, začíná tedy opět extemporovat)

Lidi chtějí nový záchod a kachlíky v koupelně! Všichni. Bílí — a dnes už i černí. Tak to je. To je realita. Jenomže někdo jim to musí co? No postavit! A někdo to musí

předtím co? No nakreslit! Tak to bylo, je a bude! A všude! A kdo to nechápe, ten bude —

(TAJEMNÍK se nakloní k DRUHÉMU INSPEKTORovi a něco mu šeptá do ucha, přitom se dívá na hodinky a ukazuje mu je. DRUHÝ INSPEKTOR přikývne, napije se vody a pak spolu s TAJEMNÍKEM schází dolů a míří k pravým dveřím)

(za chůze) Tak nashledanou —

BERGMAN *(tiše)* Nashledanou —

(DRUHÝ INSPEKTOR a TAJEMNÍK odejdou pravými dveřmi. Všichni nehnutě stojí a poněkud tupě za nimi civí. Delší pauza)

PLECHANOV A je to!

(Pauza)

LUISA Moc dlouho jsme se z té svobody netěšili —

(Pauza)

ULČ Mně bylo jasné od začátku, že to nemůže dopadnout jinak! Ten člověk byl přece naprostý amatér —

(Pauza)

LUISA Moc chytrý, pravda, nebyl — i když na druhé straně nevím, kde by se tam někdo chytrý vzal —

(Pauza)

ULČ Říkal jsem přece, že se nesmí vylít s vaničkou i dítě! Všichni jste se mi posmívali — a teď to máte!

(Pauza)

PLECHANOV Stejně to byla hezká doba —

LUISA Něco jako sen, vid'?

PLECHANOV Lepší!

LUISA Aspoň jsme si tu jednou taky trochu zatancovali!

PLECHANOV Jen aby ten hlavní tanec teprve nezačal —

LUISA Stejně nechápu, jak jsme na to mohli tak snadno naletět!

PLECHANOV Jen mrtvý nikdy na nic nenaletí —
(*Rozpačitá pauza; pak se všichni obrátí na BERGMANA*)

BERGMAN Já bych to, přátelé, zas tak černě neviděl! Víte přece, co vždycky říkám: nic není tak, jak se to upeče. Co se jednou stalo, nemůže se už odestát. Jestli jste to dobře poslouchali, tak jste si museli všimnout, že úplně zpátky se to vrátit nemá. Budeme mít o něco menší manévrovací prostor, to je jasné. Ale to se občas stává. Nějakou dobu budeme muset vyčkat a zbytečně na sebe neupozorňovat. V nové situaci je vždycky nejdůležitější pořádně se nejdřív zorientovat. Zažili jsme toho přece už dost — aspoň my starší — a tolik rozumu a zkušeností už snad máme, abychom si poradili i s tímhle. Já osobně jsem přílišným vášním nikdy moc nedůvěřoval. Rychle vzplanou, rychle pohasnou. Drobnější, ale vytrvalá práce má větší cenu, než různé ty silácké manifesty. Manifesty ještě nikdy žádný barák nepostavily! Musíme vyzkoušet, co se vlastně teď dá dělat a s čím bude nutné počkat. Chtěli jsme toho asi moc najednou. A pronášeli jsme — tím myslím pochopitelně i sebe — zbytečně moc velkých slov. Člověk se nemá nikdy zavazovat k něčemu, o čem si není naprosto jist, že to dokáže. Žádná architektura přece není úplně svobodná — každá

je vždycky vsazena do kontextu společnosti, které slouží, a tento kontext musí nějak respektovat. Tím neříkám, že bychom neměli mít odvahu. V některých věcech si prostě musíme — i dnes — stát na svém, o leccos se musíme i hádat, to se nedá nic dělat! Všichni architekti ve všech dobách museli umět oddělovat to, v čem mohou nebo dokonce musí ustoupit, od toho, v čem ustupovat prostě nemohou! (*k MACOURKOVÉ*) Co o tom soudíte vy, kolegyně Macourková?

(*MACOURKOVÁ neurčitě pokrčí rameny. ALBERT, který po celou dobu jen napjatě naslouchal, se náhle ozve*)

ALBERT Jdu od toho!

BERGMAN Jak to myslíte?

ALBERT Chci pryč! Je mi z toho všeho na blití!

BERGMAN Z čeho všeho?

ALBERT Já to prostě nechápu! Nic nechápu —

BERGMAN Víím, že to musela být pro vás pěkná sprcha — ale mohu-li vám radit, tak v afektu nedělejte nikdy žádná významnější rozhodnutí!

ALBERT Když si vzpomenu, jak jste se ještě včera všichni předháněli v přísahách, že se už nikdy nepodřídíte a sami sobě nezpronevěříte, že poslušnost už nikdy nesmí vítězit nad pravdou a blbost nad svobodou — a tak dále a tak dále! A stačí jedno mávnutí proutku — a všechno je zapomenuto a vy tu stojíte jako opaření — hlavy prázdné a kalhoty plné — a jediné, na co se zmůžete, jsou spekulace, jak tím vším zase probruslit! Je tohle normální? Je to tak všude? Je člověk skutečně jen onuce? Jsem blázen já — anebo vy?

*(LUISA přistoupí k ALBERTOVI a přiloží mu ruku chlá-
cholivě na paži)*

LUISA Chápu tě, Alberte, strašně tě chápu! Ty ale zase pochop, jak moc tě tu budeme potřebovat — právě tebe a právě teď! Slib mi, že budeš moudrý!

ALBERT Nezlobte se, ale to vám slíbit nemůžu —

BERGMAN Pokud jde o ty naše přísahy, tak nikdo přece ještě neřekl, že je odvolává! Musí se jen změnit způsoby jejich plnění. A jestli byly příliš patetické a my se sami dnes nad nimi červenáme, pak to je třeba přičíst na vrub té vzrušené době: v každém z nás vybuchlo najednou tolik osvobodivé radosti, že by bylo téměř neprirozené, kdybychom občas nemluvíli trochu z cesty —

ALBERT Já jsem z cesty nemluvil a za vším, co jsem řekl, plně a veřejně stojím!

BERGMAN Jste emfatik a jestli se nesnesete na zem, tak brzy budete všem jenom k smíchu —

ALBERT To mi je jedno. Úcta k sobě samému je pro mne důležitější, než váš smích!

(Pauza; BERGMAN přechází zachmuřeně místností, pak se náhle obrátí nakvašeně na ALBERTA)

BERGMAN Zřejmě jste se rozhodl hrát si tu na jediného spravedlivého! Jak chcete! Upozorňuji vás ale, že já osobně vás už z ničeho tahat nebudu! Chcete-li sám sebe ohrožovat, ohrožujte se! Nás ale ohrožovat nebudete!

PLECHANOV Vždyť nás přece, Zdeňku, neohrožuje!

BERGMAN Hraje si tu na chlapa jen proto, že sám nejlíp ví, jak daleko ještě ke skutečnému chlapovi má!

ALBERT Co tím chcete říct?

BERGMAN Slyšel jste snad někdy, že by se skutečnému chlapovi rozbušilo srdce pokaždé, když zahlédne svůdnou paní středního věku?

LUISA *(vykřikne)* Bergmane!

BERGMAN Nemám rád, když mě o významu cti poučuje přerostlý adolescent, pro kterého je ženská slunce, bez jehož paprsků nemůže žít, ba dokonce osou vesmíru!

LUISA *(křikne na BERGMANA)* Jsi hnusný!

(LUISA si zakryje tvář dlaněmi a rozpláče se. ALBERT pohlédne zoufale na LUISU, pak na BERGMANA a pak opět na LUISU. Je jako opařený pes. Chvilí bezradně stojí, pak se náhle rozběhne ke schodišti a po něm nahoru. Levými horními dveřmi vstoupí TAJEMNÍK a zastoupí ALBERTOVI cestu. Okamžik stojí oba mlčky proti sobě)

TAJEMNÍK Kampak, pane architektě?

(Krátká pauza)

Notak? Ztratil jste snad řeč? Před chvílí jste ji ještě měl — a dokonce v situaci, kdy by bývalo naopak moudřejší tiše poslouchat moudřejší —

(ALBERT odstrčí TAJEMNÍKA a chce jít dál po ochozu. TAJEMNÍK ho obratným chmatem chytí za ruku a zkroutí mu ji; ALBERT se svíjí bolestí)

Tak co? Už budete hodný?

ALBERT Co chcete?

(TAJEMNÍK pustí ALBERTOVU ruku a spokojeně se

usměje; ALBERT si mne zápeští)

TAJEMNÍK Ptát se, pane architekto, budu teď já vás —

ALBERT Ptát se můžete, ale odpovídat vám nebudu —

TAJEMNÍK Ale budete! Šup!

(TAJEMNÍK uchopí ALBERTA za ruku a odvádí ho jako nezbedného žáka po schodišti dolů. Všichni tu scénu napjatě sledují, a pak se rozestoupí, aby TAJEMNÍKOVÍ s ALBERTEM uvolnili cestu k pravým zadním dveřím)

BERGMAN Můžu vědět, co to má znamenat?

TAJEMNÍK Musíte se tu teď nějaký čas obejít bez jeho rad. Bude si je totiž promýšlet jinde —

LUISA Nedávejte ho, prosím, do hladomorny! Vidíte přece, že má horečku —

TAJEMNÍK Nebojte se, tam rychle vychladne —

MACOURKOVÁ Pane tajemníku —

TAJEMNÍK Co je?

MACOURKOVÁ Nepotřebujete uklidit pokoj?

Ustlat nebo tak —

TAJEMNÍK Ne —

(TAJEMNÍK otevře pravé zadní dveře a strká jimi ALBERTA ven)

RENATA *(vykřikne)* Alberte!

(TAJEMNÍK i ALBERT, oba už ve dveřích, se překvapeně ohlédnou na RENATU)

Sbohem —

ALBERT Sbohem, Renato —

(TAJEMNÍK definitivně vystrčí ALBERTA ven a odejde za

ním. RENATA odběhne levými zadními dveřmi, nechá je otevřené; zavře je za sebou až MACOURKOVÁ, která jimi také odchází. Delší dusná pauza)

PLECHANOV Tak už to začíná —

BERGMAN Já ho varoval —

ULČ Nesouhlasil jsem s ním, ale nepřeu mu to —

BERGMAN Aspoň se trochu otkrá a nebude se pak už tolik naparovat —

PLECHANOV Byl jsi k němu zbytečně drsný —

BERGMAN Jsem jen člověk, Kuzmo!

PLECHANOV A on ne?

(BERGMAN přistoupí k LUISE a vezme ji za ruku)

BERGMAN Za ty indiskrece se omlouvám —

LUISA Nedotýkej se mě!

(BERGMAN pustí LUISINU ruku a rozpačité od ní odstoupí. Pauza)

PLECHANOV Dnes to moc na šampus nevypadá —

(Krátká pauza. Pak náhle LUISA zbystří pozornost a čichá kolem sebe; ostatní se na ni nechápavě dívají. Krátká pauza)

Co je?

LUISA Cítím plyn —

(Všichni začnou chodit po místnosti a čichat. LUISA se přiblíží k levým zadním dveřím, chvíli nehnutě stojí a čichá, pak najednou cosi pochopí a rychle odběhne levými zadními dveřmi, které za ní zůstanou otevřené. Za okamžik se ozve za scénou její vyděšený výkřik)

LUISA *(za scénou)* Ááá!

(Všichni se rychle rozběhnou k levým zadním dveřím a vy-

*hrnou se jimi pryč. Scéna zůstane prázdná, dveře otevřené.
Za scénou slyšíme různé zvuky a vzrušené hlasy)*

LUISA (za scénou) Tady — tady ji vezmi —

PLECHANOV (za scénou) Počkej — tak ne —
udělám to sám —

LUISA (za scénou) Mohlo mě to napadnout hned!
Chudinka malá —

BERGMAN (za scénou) Tohle nám ještě scházelo!

PLECHANOV (za scénou) Za chvílku bude z to-
ho — ukaž — ano, tak —

LUISA (za scénou) Dám jí panáka — je tu nějaký
panák?

*(Hlasy za scénou utichnou. Pauza. Zvolna se zatahuje opona,
tentokrát v úplném tichu. Teprve chvílku po jejím zatažení
začnou za ní hrát housle nějakou lyrickou melodii)*

Konec čtvrtého jednání

Páté jednání

*(Když se otevře opona, jsou na scéně PLECHANOV a LUI-
SA. PLECHANOV hraje na housle; LUISA se zaujetím
poslouchá. Po chvíli PLECHANOV dohraje a odloží housle)*

LUISA Co to bylo?

PLECHANOV Nevíš?

LUISA Je mi to hrozně povědomé —

PLECHANOV Hrával jsem ti to každý den před
spaním na jednom trochu potrhlem výletu s naší partou
z fakulty —

LUISA No ovšem! Jak jsme přespávali na těch
opuštěných senicích!

PLECHANOV Přesně —

(LUISA se zamyslí; pauza)

LUISA Je to zvláštní, Kuzmo! Víím, že to všechno
bylo, pamatuji se na to — a přesto se cítím být od toho
nějak podivně oddělena, jakousi téměř metafyzickou
propastí! Jako by se to všechno událo v nějakém mém
předminulém životě! Jak jsem se mohla tak změnit? Tak
stará ještě snad nejsem, aby se to dalo vysvětlit věkem —

PLECHANOV Mně připadáš pořád stejná —

LUISA Nesmysl! Byla jsem přece tak krásně bláz-
nivá! Dokázala jsem žít opravdu naplno — bez jakékoli
rezervy, spekulace nebo zadních vrátek! Když jsem se
pro něco nadchla, byla jsem schopna všechno ostatní
tomu ihned obětovat a doslova po hlavě se do toho
vrhnout! Prostě dobrodružka, která se žene životem

jako tajfun —

PLECHANOV Však taky s nejedním chlapíkem ten tajfun pěkně zalomcoval —

LUISA Kdy se to všechno zlomilo? A proč? Vždyť já dnes vlastně už vůbec nedokážu být šťastná! Vlak, kterým jedu, se mi sice nelíbí, ale odvalu z něho vyskočit taky už nemám! Čeho se vlastně bojím?

PLECHANOV Možná své vlastní lítosti —

LUISA Nad čím?

PLECHANOV Nad dalším džbánem, který bys tím rozbila —

LUISA Snad. Přitom ale dobře vím, že ten džbán je beztak už dávno prasklý!

PLECHANOV A který není? Leda nějaký vysněný —

LUISA Všechny byly na začátku vysněné —

PLECHANOV Já se tyhle věci snažím řešit tak říkajíc silou vůle: když už nedokážu být šťastný, pokouším se aspoň nebýt nešťastný, a když už nedokážu rozsévat kolem sebe víc štěstí než ostatní, snažím se aspoň nerozsévat víc neštěstí —

LUISA A co asanace?

PLECHANOV I ta se mi do toho bohužel vejde: my tu sice, pravda, chystáme neštěstí těm dole, ale oni zase nepřímou můžou za neštěstí naše: neříká se přece nadarmo, že architektura je jen zrcadlem společnosti! Takže v podstatě nepřekračujeme rámec soudobých zvyklostí v oblasti všeobecné výměny neštěstí —

LUISA Že by to byl zrovna důvod k hrdosti, to se

tedy říct nedá —

PLECHANOV Obávám se, že náš jediný důvod k hrdosti je momentálně v hladomorně —

LUISA Poněkud delegovaná hrdost —

PLECHANOV Lepší delegovaná než vůbec žádná —

(Vtom začne za scénou divoce štěkat pes. PLECHANOV a LUISA vzhlednou k pravým dveřím; po chvilce štěkot ztichne a někdo zaklepe na pravé dveře)

LUISA Dále —

(Pravými dveřmi vstoupí PRVNÍ a DRUHÁ ŽENA. DRUHÁ ŽENA je černoška. Každá má v ruce síťovku s třemi jablky. Sejdou po schůdkách a zastaví se)

PRVNÍ ŽENA Dobrý den —

LUISA Dobrý den —

(Krátká pauza)

PRVNÍ ŽENA Mohly bychom mluvit s panem hlavním projektantem?

LUISA Podívám se, jestli má čas —

PRVNÍ ŽENA Děkujeme —

(LUISA jde po schodišti k levým dveřím. Než k nim však dojde, vstoupí jimi BERGMAN)

BERGMAN Co se děje?

LUISA Máš tu návštěvu —

(BERGMAN schází dolů; LUISA se zastaví, chvíli váhá, pak se zvolna také vrací. PLECHANOV si vezme své housle, šourá se k pravým zadním dveřím, u nich poblédne zkoumavě na ŽENY, pak jimi odejde)

PRVNÍ ŽENA *(k BERGMANOVÍ)* Dobrý den —

BERGMAN Dobrý den —
(BERGMAN jde k ŽENÁM a podává jim ruku. Pak jim pokyne, aby si sedly, a sám se posadí na své místo u stolu. ŽENY zůstanou stát; LUISA stojí vlevo vpozadí. Krátká pauza)
 Tak copak vás k nám přivádí?
 PRVNÍ ŽENA Jsme manželky dvou zástupců občanů, kteří vás před časem navštívili s určitou peticí —
 BERGMAN Vzpomínám si na ně —
 PRVNÍ ŽENA Chceme se zeptat, jestli jim můžeme předat ovoce —
 BERGMAN Vždyť byli propuštěni!
(Vtom vstoupí levými zadními dveřmi TAJEMNÍK a přistoupí k ŽENÁM)
 TAJEMNÍK S dovolením —
(TAJEMNÍK vezme PRVNÍ a DRUHÉ ŽENĚ jejich sít'ovky z rukou a vysype z nich jablka na stůl. Sít'ovky důkladně proklepá a prohlédne, pak je odloží, vyndá z kapsy kapesní nožík, otevře ho a začne jablka rozřezávat na kousky. Krátká pauza; všichni přítomní pozorně sledují jeho počínání)
 PRVNÍ ŽENA Promiňte, ale to není pro vás —
(Krátká pauza; TAJEMNÍK pokračuje)
 Proč je rozřezáváte?
 TAJEMNÍK Je to předpis. Co kdyby tam byl nějaký vzkaz?
(TAJEMNÍK rozřezal všechna jablka a důkladně si je prohlíží. Když je hotov, ukládá je zpět do sít'ovek)
 V pořádku!
 PRVNÍ ŽENA Takže jim to dáte?

TAJEMNÍK Nebudou-li mařit vyšetřování —
 PRVNÍ ŽENA A kdy jim to dáte?
 TAJEMNÍK V termínu předávání ovoce —
 PRVNÍ ŽENA Kdy to bude?
 TAJEMNÍK Nezlobte se, paní, já si opravdu nemůžu všechno pamatovat!
 PRVNÍ ŽENA Aspoň přibližně —
 TAJEMNÍK Tak do měsíce —
 PRVNÍ ŽENA Vždyť to shnije!
 TAJEMNÍK To neříkejte mně, já proces hnití do přírody nezavedl!
(TAJEMNÍK vezme sít'ovky s jablky, jde ke schodišti a stoupá po něm nahoru. Když je asi uprostřed, ozve se DRUHÁ ŽENA)
 DRUHÁ ŽENA Pane —
 TAJEMNÍK *(zastaví se a obrátí)* Co je?
 DRUHÁ ŽENA Chtěly jsme se zeptat ještě na něco —
 TAJEMNÍK No prosím —
 DRUHÁ ŽENA Proč jsou tam znovu, když už byli jednou puštěni?
 TAJEMNÍK Je tu podezření, že byli iniciátory té akce a tedy všechno věděli —
 DRUHÁ ŽENA Co všechno?
 TAJEMNÍK O jejím skutečném smyslu —
 DRUHÁ ŽENA Její skutečný smysl byl přece v tom, co tam bylo napsáno —
 TAJEMNÍK To jsme si ještě nedávno mysleli taky —

DRUHÁ ŽENA A co si myslíte teď?
TAJEMNÍK Vycházejí na povrch věci, že byste se divila!

DRUHÁ ŽENA Jaké věci? Máme právo to vědět!
TAJEMNÍK To sice nemáte, ale já vám to řeknu: ukazuje se, že to nebyla žádná nevinná petice občanů — proti tomu by nikdo pochopitelně nic neměl — ale promyšlený a dobře načasovaný signál k rozpoutání hysterických nálad, jejichž tragické důsledky znáte. Jistě chápete, že nechceme-li, aby se něco takového ještě někdy opakovalo, musíme odhalit celou pravdu a důkladně se z ní poučit. Máte děti?

DRUHÁ ŽENA Osm —

TAJEMNÍK Tak vidíte!
(TAJEMNÍK rychle přejde po ochozu a odejde pravými horními dveřmi. Tísňivá pauza. Pak se LUISA podívá zkoumavě nahoru, zda je Tajemník opravdu pryč, rozhlédne se po všech dveřích, načež rychle vyndá odněkud peněženku, vytáhne z ní nervózně bankovku, přeběhne k ŽENÁM a začne jim ji — nejprve DRUHÉ a pak PRVNÍ — cpát do ruky. ŽENY se brání)

DRUHÁ ŽENA Ne — opravdu ne —

PRVNÍ ŽENA Jste hodná, ale to opravdu nejde —

LUISA Prosím vás —

(Následuje krátké zmatené handrkování, během kterého bankovka spadne na zem. Když se pro ni současně sehnou LUISA i PRVNÍ ŽENA, srazí se hlavami. Pak se LUISE podaří vecpat bankovku za výstřih DRUHÉ ŽENĚ)

DRUHÁ ŽENA Tak tedy děkujem —

PRVNÍ ŽENA Tak nashledanou —

(ŽENY rozpačitě vycoouvají pravými dveřmi. LUISA si vydechne a utře zpocené čelo)

BERGMAN Zbláznila ses? Víš, co by z toho mohlo být?

LUISA Dej mi pokoj!

(LUISA jde pomalu ke schodišti a stoupá vzhůru; BERGMAN za ní hledí)

BERGMAN Luiso!

(LUISA nereaguje a jde dál. Krátká pauza; pak se BERGMAN za ní rozběhne, dožene ji a uchopí za ruku. LUISA se mu snaží vytrhnout)

LUISA Nech mě!

BERGMAN Prostě se o tebe bojím! To je snad lidské, ne?

LUISA Pust'! Nebo začnu křičet!

BERGMAN Chceš dělat scény kvůli takové hlouposti?

LUISA Pro mě to není žádná hloupost, ale zásadní věc! Ostatně nejde jen o to —

BERGMAN A o co ještě?

LUISA O tu včerejší sprostárnu!

BERGMAN Jakou sprostárnu?

LUISA Chápeš vůbec, jaký to musel být pro něho šok, když jsi mu začal citovat přede všemi to jeho vyznání? Že jsi bezcitný vím, ale takové hulvátství jsem od tebe nečekala! Umíš si vůbec představit, jak mu teď v té hladomorně asi je? Byla jsem tu jediná, komu důvěřoval! Zhroutil se mu svět!

(BERGMAN LUISU pustí; oba se vracejí pomalu po schodišti dolů ke stolu. Pauza)

BERGMAN Byla to blbost, uznávám. Ale stalo se to v afektu. Víš přece, jak jsem na tom nervově a vůbec. Bylo toho na mě prostě moc. Nezapomínej, co se stalo pár minut před tím — mnoho nescházelo a já byl v hradním příkopě! Myslíš, že taková věc s člověkem nezamává?

LUISA Nikam bys neskočil —

BERGMAN Tak proč jsi udělala ten poplach?

LUISA Protože jsem husa, která ti vždycky znova naletí —

BERGMAN Neboj se, už mi nenaletíš —

LUISA To doufám —

BERGMAN Nebudeš k tomu totiž mít příležitost! Po tom, cos mi včera řekla o té předvídatelné hře a jejích reprízách, jsem se rozhodl, že s tebou nebudu už nikdy o tom mluvit a tu věc udělám tak, abys nic netušila — třeba v noci —

LUISA Kdyby ses opravdu rozhodl už o tom se mnou nemluvit, tak bys o tom teď se mnou nemluvil!

BERGMAN Prostě mě tam jednoho krásného rána najdou — budou se dohadovat, kdo ti to oznámí — vezme to na sebe Kuzma Plechanov — řekne ti to, zapláčeš si — párkrát si vyčteš, žeš to všechno brala příliš na lehkou váhu — párkrát si vzpomeneš na některé šťastnější chvíle, které jsme spolu prožili — třeba jak jsme proseděli tehdy celou noc na tom molu — před sedmi lety to bylo, myslím — vyprávěli si o svých životech — pili muškátové

víno — pak se tam milovali a nakonec oba žuchli do moře — anebo jak jsme byli spolu na tom mezinárodním kongresu o postmoderní architektuře a vždycky večer, když už byli všichni doma, chodili sami těmi palmovými háji — nakonec si ale zakážeš na to pořád myslet — popláčeš si ještě na pohřbu — jo, o to bych tě rád poprosil — ať tam Plechanov zahraje na housle tu — no jak se jmenuje? Taková ta jeho smutná — a časem tvůj život zase vjede do normálních kolejí — dříve nebo později se Albert vrátí z hladomorny — budete si o mně povídat na dlouhých nostalgických procházkách, při nichž se neodvážíš ani se tě dotknout — ale tím spíš tě bude dojímat jeho obětavá oddanost — až posléze svou lítost zcela přenesesh z mrtvého, který ji už nepotřebuje, na toho živého — a pak si řekneš: pořád chtěl klid, věčný, absolutní, definitivní klid, tak ho konečně má — a jestli Albertovi ta láska vydrží — a já bych se divil, kdyby mu nevydržela — je to totiž opravdu hluboký člověk a pokud jsem jeho city někdy ironizoval, tak jen proto, že mě neobyčejně eroticky vzrušovalo, jak ti přitom vždycky zčervenaly tvářičky a začla ses rozčilovat, že jsou v něm hlubiny, kterým nikdy poleno jako já nemůže rozumět — jestli mu tedy ta láska vydrží — a v tobě dál poroste dojetí nad jeho oddaností, která se ti nutně začne zvolna proměňovat v jedinou a poslední životní jistotu — pak se to jednoho dne stane — vy sami nebudete vědět jak — připadne vám to totiž najednou tak samozřejmě, tak prosté, tak přirozené a tak čisté — a pak začne to nádherné údobí vzájemného hlubšího poznávání —

to okouzlení každou zvláštností, kterou na sobě navzájem naleznete — pihu v podbříšku — přirostlý boltec — způsob, jak se celý natřásá, když si ráno čistí zuby — dvojnehet na noze — a pak přijde ten okamžik, kdy na mě docela zapomeneš — vyprchám z tebe jako pára — a se mnou i všechny naše společné veselé, smutné i absurdní zážitky — zmizí to v nějaké černé díře někde daleko ve vesmíru — a to bude má druhá smrt, ta už opravdu poslední a opravdu definitivní —

(LUISA, zcela dojata, padne BERGMANOVÍ k nohám, obejmě je, hlavu mu složí do klína a hlasitě štká. BERGMAN ji hladí něžně po vlasech, pak ji šetrně zvedá a líbe na uplakané oči. Nakonec se na sebe usměje; BERGMAN vstane a uchopí LUISU za ruku)

(tiše) Pojd' —

LUISA Kam?

BERGMAN Ty víš —

LUISA Teď?

BERGMAN A proč ne?

(BERGMAN odvádí za ruku LUISU ke schodišti, stoupají po něm vzhůru a když už chtějí odejít levými dveřmi, začne za scénou divoce štěkat pes. Zároveň pravými horními dveřmi vběhne TAJEMNÍK a utíká po ochozu a po schodišti dolů. BERGMAN a LUISA se zastaví a překvapeně na něho zírají. Když je TAJEMNÍK míjí, zvolá)

TAJEMNÍK *(zvolá)* Svolejte všechny!

(TAJEMNÍK seběhne dolů, rychle jde k pravým dveřím a odejde jimi, nechá je však za sebou otevřené. V pravých horních dveřích se objeví ULČ a v pravých zadních dveřích

PLECHANOV s houslemi; oba stojí a zvědavě se dívají, co se děje. Po chvilce štěkot ztichne)

(za scénou) Nazdar!

DRUHÝ INSPEKTOR *(za scénou)* Čau, Myšáku!
Máš to tam všechno?

TAJEMNÍK *(za scénou)* Jasně —

(BERGMAN, LUISA a ULČ scházejí dolů; PLECHANOV odloží housle. Všichni se dívají do pravých dveří. Levými zadními dveřmi vběhne udýchaná MACOURKOVÁ. Krátce nato vstoupí pravými dveřmi DRUHÝ INSPEKTOR a za ním TAJEMNÍK, který za sebou dveře zavře. Oba se zastaví na schůdkách. DRUHÝ INSPEKTOR se s úsměvem rozhlíží po přítomných; ti jsou trochu zmateni)

DRUHÝ INSPEKTOR Čau!

BERGMAN *(nejistě)* Čau —

DRUHÝ INSPEKTOR Posad'te se —

(Všichni rozpačitě usednou kolem stolu. DRUHÝ INSPEKTOR si sedne na schůdky u pravých dveří; TAJEMNÍK usedne vedle něho. DRUHÝ INSPEKTOR vyjme z kapsy papírek, rozbalí ho, odkáže si a začne číst. TAJEMNÍK mu přes rameno do papírku nahlíží)

(čte) Jistě se mnou souhlasíte, že jsme vykonali velký kus dobré práce. Pozitivní ideje, z nichž vyrůstala kritika dřívějších deformací naší strategie modernizace bydlení, na níž je založen projekt zdejší asanace, jsme očistili od jejich pozdějších desinterpretací, což nám umožnilo očistit i naši strategii od jejích dřívějších deformací. Nebylo to lehké, ale dnes už můžeme s hrdostí říct, že se nám to povedlo. Přesto nesmíme usnout na vavřínech.

Naopak: dosažené úspěchy nás přímo zavazují k tomu, abychom si otevřeně přiznali, že naše cesta může vést k cíli jen tehdy, bude-li z ní odvalen balvan stagnace, který na ni naválil čas —

(DRUHÝ INSPEKTOR přeruší četbu a začne spatra extemporovat)

Tak to je! Čas pracuje! To platí všude na světě!

(TAJEMNÍK dloubne nenápadně DRUHÉHO INSPEKTORA; ten okamžitě pochopí a vrátí se k napsanému textu)

(čte) K tomu je ovšem třeba nás všech. Proto bylo rozhodnuto, že projektové práce na asanaci budou — v souladu s dosaženým stupněm poznání našich realizačních možností — prozatím pozastaveny a uvolněné síly budou neodkladně vloženy do principiální diskuse o optimálních alternativách budoucího vývoje. To ovšem vyžaduje, abychom se zbavili strachu a konformity, překonali svou pohodlnost a lhostejnost, nebáli se pravdy a měli odvahu. Hodte bez obav do koše vše, o čem víte, že to už neodpovídá době, a svobodně hledejte nové a nekonvenční přístupy. Máte v tom mou plnou podporu!

(DRUHÝ INSPEKTOR složí svůj papírek, strčí ho do kapsy a vstane. TAJEMNÍK také vstane. DRUHÝ INSPEKTOR však začne opět extemporovat)

Bez svobody to halt nejde, ať se nám to líbí nebo ne! Tuhle Myšák si to taky myslí. Říkaly to už naše babičky. Myšákova i moje. A nejen naše. Všechny. Bílé i černé! *(TAJEMNÍK se nakloní k DRUHÉMU INSPEKTOROVÍ a něco mu šeptá do ucha, přitom se dívá na hodinky a ukazuje mu je. DRUHÝ INSPEKTOR přikývne)*

MACOURKOVÁ Musíte se nám šetřit, pane inspektore, abyste nám dlouho vydržel!

(DRUHÝ INSPEKTOR přistoupí k MACOURKOVÉ, položí jí ruce na ramena a pohlédne jí do očí)

DRUHÝ INSPEKTOR Neboj! Čau!

MACOURKOVÁ Čau!

(DRUHÝ INSPEKTOR a TAJEMNÍK odejdou pravými dveřmi. Krátká pauza. Pak LUISA přistoupí k MACOURKOVÉ a něco jí pošeptá. MACOURKOVÁ přikývne a obě odejdou levými zadními dveřmi. Ostatní zvolna usedají na svá obvyklá místa u stolu. Delší dusná pauza)

PLECHANOV Jestlipak víte, přátelé, že se nám na věži usadil čáp?

ULČ Opravdu?

(Delší dusná pauza)

BERGMAN Horší je, že máme díru v plotě a zajíci nám okusují zelí —

ULČ Chtěl jsem ji zadělat už dávno, ale vždycky mi do toho něco přišlo —

PLECHANOV Já ji zítra zadělám —

(Delší dusná pauza)

ULČ V parku už rozkvetly magnolie —

PLECHANOV Až na dvě, ale ty kvetou vždycky později —

(Pauza. Levými zadními dveřmi přicházejí LUISA a MACOURKOVÁ. LUISA nese táč s pěti talíři s jídlem a s příbory; MACOURKOVÁ nese táč se džbánem piva a pěti sklenkami. Všechno rozloží na stůl, tácy odloží a samy také usednou. Pauza; všichni hledí na BERGMANA, který je

duchem nepřítomen. Probere se až když pochopí, že se na něj čeká)

BERGMAN Tak dobrou chuť!

VŠICHNI Dobrou chuť —

(Všichni začnou jíst. Delší dusná pauza)

PLECHANOV Jak je Renatě?

LUISA Už je jen trochu zesláblá. Zítra asi vstane —
(Delší dusná pauza)

BERGMAN Že v tom je máta?

LUISA Trochu jsem tam dala, roste nám totiž na zahradě —

BERGMAN Jo? Kde?

LUISA Až vzadu, vedle septiku —

(Delší dusná pauza)

ULČ Jako kluk jsem taky hrával na housle! *(k PLECHANOVU)* Musíte mi to někdy půjčit —

PLECHANOV Ale klidně, já se o ně nebojím —

(Pauza. Pravými zadními dveřmi vstoupí TAJEMNÍK)

TAJEMNÍK Tak jak diskutujete? Co jste už probrali?

(Rozpačitá pauza)

BERGMAN Zatím nic podstatného —

TAJEMNÍK Tak přemýšlejte! A nebojte se do toho řezat!

(TAJEMNÍK odejde levými zadními dveřmi. Delší dusná pauza)

PLECHANOV Dneska se těším do postele —

BERGMAN Já se do ní těším každý den —

(Delší dusná pauza)

ULČ Stejně si to udělala kvůli němu!

PLECHANOV To víte, že ne kvůli vám!

LUISA Hlavně, že je z toho venku —

(Delší dusná pauza)

BERGMAN Co bude zítra? Už to máte promyšlené?

LUISA Sehnala jsem mleté. Tak asi udělám sekanou —

ULČ Sekanou miluju! Ale musí k ní být zelí —

LUISA Nevím, jestli tam nějaké ještě bude. Chodí nám na ně totiž zajíci —

(Pauza. Levými horními dveřmi vstoupí TAJEMNÍK a jde po schodišti dolů)

TAJEMNÍK Tak co? Jistě už máte spoustu nápadů —

(Rozpačitá pauza)

BERGMAN Jsme zvyklí vymýšlet nové věci spíš ráno —

TAJEMNÍK Chápu, ale moc bych to zase neodkládal. Situace je vážná a čím dřív se něco nového vymyslí, tím líp —

(TAJEMNÍK zamíří k pravým zadním dveřím)

LUISA Pane tajemníku —

TAJEMNÍK *(zastaví se)* Co je?

LUISA Nešlo by teď pustit Alberta z hladomorny?

TAJEMNÍK Zeptám se —

(TAJEMNÍK odejde pravými zadními dveřmi. Pauza)

BERGMAN *(k LUISE)* Myslíš, že to bylo taktické?

LUISA Kdybys to řekl ty, mělo by to asi větší

váhu —

BERGMAN Chtěl jsem o tom samozřejmě mluvit — ale v nějaké vhodnější chvíli — až s ním budu o samotě nebo tak —

(Delší dusná pauza)

PLECHANOV Myslím, že už vím, kudy vedla ta tajná chodba —

ULČ Nevěřím, že tu nějaká byla!

PLECHANOV V městské kronice se o ní několi-krát mluví —

ULČ To nic neznamená —

PLECHANOV V tom nejspodnějším sklepe, respektive napravo od něj v té malé komůrce přímo pod hladomornou, je v zadní zdi na jednom místě zřetelný obrys novějšího zdiva —

(Pauza. Pak pravými zadními dveřmi vstoupí TAJEMNÍK a ALBERT. ALBERT vypadá špatně, je bledý a má vyhaslý pohled)

TAJEMNÍK Tak tady ho máte —

LUISA *(zvolá)* Alberte!

(TAJEMNÍK odejde levými zadními dveřmi. LUISA vyskočí, přiběhne k ALBERTOVI, obejmě ho a políbí. ALBERT je k tomu lhostejný; LUISA překvapeně odstoupí. PLECHANOV rovněž vstal, jde k ALBERTOVI a přátelsky ho bouchne do zad. ALBERT na to nereaguje. PLECHANOV je zaražen, rozpačitě se vrátí na své místo. Pauza)

BERGMAN Pojdte se posadit!

(ALBERT přistoupí mechanicky ke stolu a tiše dosedne. Pauza)

ULČ Bylo to hodně zlé?

(ALBERT jen pokrčí rameny. Pauza)

LUISA Proč nic neříkáš? Ty nejsi rád, že jsi venku?

(ALBERT opět jen pokrčí rameny. Pauza)

BERGMAN Je jen trochu popletený! To by byl asi každý z nás —

ULČ Za pár dní se z toho vzpamatuje —

LUISA *(k ALBERTOVI)* Nemáš hlad?

(ALBERT zakroučí hlavou. Pauza)

ULČ Už víte, co nám provedla Renata?

(ALBERT zakroučí hlavou. Pauza)

LUISA Nemůžeš za to a nebylo to vůbec vážné.

Zítřka už vstane —

(ALBERT přikývne. Pauza)

PLECHANOV Co ti dva odzdola? Taky je pustili?

(ALBERT zakroučí hlavou. Pauza)

LUISA Dali jim aspoň ta jablka?

(ALBERT zakroučí hlavou. Pauza)

BERGMAN Hlavně si teď musíte pořádně odpočnout — srovnat si myšlenky v hlavě — citově se stabilizovat — zorientovat se v situaci —

(Krátká pauza. Pak ALBERT pomalu vstane a trochu náměsíčně kráčí ke schodišti. Ostatní ho tiše pozorují. ALBERT vystoupí zvolna po schodišti nahoru, projde ochozem a odejde pravými horními dveřmi)

Nečekal jsem, že ho to tak sebere —

ULČ Vzalo ho to tedy pořádně!

LUISA Je citlivý a bůhví, co tam s ním dělali —

BERGMAN Snad si teď bude aspoň dávat větší

pozor —

(Krátká pauza. Pak zamýšleně vstane PLECHANOV a zamíří rovněž ke schodišti)

LUISA Kuzmo —

(PLECHANOV nereaguje)

LUISA Ty myslíš, že by mohl —

(PLECHANOV nereaguje, vystoupí po schodišti nahoru, projde ochozem a odejde pravými horními dveřmi. Levými horními dveřmi vstoupí TAJEMNÍK a schází po schodišti na odpočívadlo, kde se zastaví a obrátí dolů k přítomným)

TAJEMNÍK Už se těším na vaše ranní nápady!

Doba je náročná. Musíme se ještě moc a moc učit —

MACOURKOVÁ Neposadíte se s námi na kousek drbu?

TAJEMNÍK Nezlobte se, ale musím se jít učit —

(TAJEMNÍK odejde levými dveřmi. Velmi dlouhá tísňivá pauza. Pak se najednou ozvou za scénou jakési hlasité údery, jako by se něco těžkého odněkud hroutilo a cestou to naráželo na různé překážky. Zvuky vyvrcholí velmi hlasitým tupým úderem, jako když něco z velké výšky dopadne na zem. Okamžik je hrobové ticho; přítomní strnule sedí a hledí na sebe)

LUISA *(náhle vykřikne)* Proboha!

(Vtom všichni pochopí, co se stalo, současně vyskočí a utíkají k zadním dveřím; BERGMAN a LUISA odběhnou levými zadními dveřmi a ULČ a MACOURKOVÁ pravými zadními dveřmi; oboje dveře zůstanou otevřené. Scéna je prázdná, je naprosté ticho. Po chvíli se současně vracejí levými zadními dveřmi ULČ a MACOURKOVÁ a pra-

vými zadními dveřmi BERGMAN a LUISA. Všichni jsou zachmuřeni a jdou vážným, pomalým krokem, takovým, jakým se chodívá za rakví, do středu místnosti, kde vytvoří půlkruh kolem stolu. Levými dveřmi vstoupí TAJEMNÍK, zůstane však stát na odpočívadle. Z dolejší skupiny vystoupí BERGMAN, pomalu přejde ke schodišti, vystoupí po něm na odpočívadlo, přistoupí k zábradlí a obrátí se k přítomným na způsob pohřebního řečníka. TAJEMNÍK mu stojí za zády)

BERGMAN Tím, co se právě stalo, jsme všichni hluboce otřeseni. Nejen proto, že odešel náš kolega a přítel, kterého jsme měli všichni rádi pro jeho dobrou povahu. Jsme otřeseni především proto, že si tváří v tvář jeho smrti uvědomujeme, že i my na ní neseme svůj díl viny: i my jsme totiž odpovědní za smutnou podobu tohoto světa a za to, že ty nejjemnější z nás vyhání až za hranice bytí. Jsme otupělí, liknaví, lhotejní, hluší k hlasu bližního a slepí k jeho bolestem. Toto trpké vědomí naší spoluviny má ovšem i svou lepší stránku: naznačuje nám, že jen na nás záleží, zda smrt našeho přítele byla zbytečná či nikoliv. Jen my jí totiž můžeme vdechnout smysl tím, že ji pochopíme jako výzvu. Výzvu k tomu, abychom se pokusili udělat tento svět snesitelnějším a obyvatelnějším. Slibme si proto v tuto těžkou chvíli, že už nikdy nedovolíme lidské tuposti, aby vládla a šířila nicotu. Slibme si, že si už nikdy nenecháme asanovat své duše a že je nebudeme už nikdy asanovat druhým. Naším posláním není tancovat podle rozmarné taktovky nepozvaného dirigenta! Držme se dosažené pravdy a po-

kračujeme odpovědně v načatém díle! Jedině tak budeme věrni mravnímu odkazu, skrytému v této hrozně a nečekaně smrti. Jedině tak důstojně odpovíme na varovné volání, které k nám teď doléhá z hlubin hradního příkopu. Jedině tak dokážeme, že slyšíme vyčítavý hlas zesnulého a že mu rozumíme!

(BERGMAN opustí své řečníště, sejde dolů, uchopí PLECHANOVY housle, položí je obřadně na stůl a postaví se za ně)

(k houslím) Slibujeme ti, Kuzmo, že nezapomeneme!

(BERGMAN vyjme z náprsní kapsy květinu, položí ji na housle a strne do pietní pozice. V tomtéž okamžiku se otevrou současně levé a pravé horní dveře. Levými vstoupí RENATA v noční košili a pravými ALBERT. Oba se zastaví na ochozu. Krátká pauza)

ALBERT Jestlipak víte, přátelé, že se nám na věži usadil čáp?

(Krátká pauza)

RENATA (zvolá) Já mám taky pohlavní pud!

(Krátká pauza. Pak začne LUISA hlasitě štkát, načež — stále štkajíc — přiskočí ke stolu a v jakémsi hysterickém záchvatu uchopí oběma rukama model bradu s podbradím, zvedne ho nad sebe a pak ho divokým rozmáchnutím narazí BERGMANOVÍ na hlavu tak důkladně, že mu celý obličej zmizí v útrobách modelu. BERGMAN stojí nehnutě dál, jako by se nic nestalo. Všichni ostatní se obrátí k hledišti a upřou pohledy do očí jednotlivých diváků. Z reproduktorů začne tiše znít melodie písně Oči černýje, tentokrát však brána celým orchestrem. Zvuk se rychle zesiluje, scéna se

stmívá, hlediště se rozsvěcuje, opona se pomalu zatahuje. Když je zatažena, hudba vrcholí a zní v téměř ohlušující síle. Pak náhle skončí a po několika vteřinách ticha se rozezní — už ve snesitelné intenzitě — Karajanova nahrávka Straussova valčíku Na krásném modrém Dunaji, která pak bude znít až do chvíle, kdy poslední divák opustí hlediště)

Konec pátého jednání

Konec hry